

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної економіки**

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 051 «Економіка»

Форма навчання: _____ **заочна** _____
очна (денна), заочна, дистанційна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
на тему «**Управління об'єктами інтелектуальної власності: світовий
досвід та українська практика**»
(назва теми)

здобувача

_____ **Закревської Стелли Володимирівни** _____
(ПІБ, підпис)

Науковий керівник: _____ **д.е.н., проф. Ільницький Денис Олександрович** _____
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

_____ *(підпис)*

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: _____ **д.е.н., професор Столярчук Я.М.**

_____ *(підпис)*

Київ 2025

Реферат

Кваліфікаційна магістерська робота містить 94 сторінки, 9 таблиць, 8 рисунків перелік джерел посилання з 113 найменувань.

«Управління об'єктами інтелектуальної власності: світовий досвід та українська практика»

(назва кваліфікаційної магістерської роботи)

Об'єктом дослідження є реалізація потенціалу інтелектуального капіталу в умовах глобалізації.

Предметом дослідження є індикатори, фактори, інституції, моделі, тенденції, політики, стратегії, виклики та перспективи управління інтелектуальною власністю в умовах глобальної конкуренції.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи. На основі узагальнення теоретичних засад реалізації потенціалу інтелектуального капіталу та всебічного аналізу індикаторів, факторів, інституцій, тенденцій, політик, стратегій, викликів та перспектив управління інтелектуальною власністю в умовах глобальної конкуренції обґрунтувати рекомендації щодо підвищення ефективності управління об'єктами інтелектуальної власності в Україні. Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- проаналізувати теоретичні засади управління інтелектуальною власністю у світовій економіці;
- дослідити сучасні міжнародні підходи до управління та правового захисту об'єктів інтелектуальної власності;
- визначити ключові методи оцінки та комерціалізації ІВ у міжнародній практиці;
- оцінити поточний стан правового регулювання та механізмів комерціалізації інтелектуальної власності в Україні;
- дослідити перспективи цифровізації управління ІВ та впровадження сучасних технологій у цю сферу;
- виявити основні бар'єри та виклики, що стоять перед українською системою управління ІВ;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення національної політики у сфері інтелектуальної власності.

Практичне значення отриманих результатів. На основі аналізу світових практик управління ІВ запропоновано комплекс заходів щодо вдосконалення національної системи управління інтелектуальною власністю, включаючи цифровізацію патентних процесів, розвиток механізмів фінансування інноваційного бізнесу за рахунок IP-backed financing, створення спеціалізованих IP-судів та інтеграцію українських компаній у міжнародні інноваційні екосистеми. Запропоновані рекомендації можуть бути використані державними органами, бізнесом та науковими установами для підвищення ефективності управління інтелектуальною власністю в Україні.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи 2024.

Рік захисту роботи 2025.

Ключові слова: інтелектуальна власність, управління ІВ, комерціалізація, патентна діяльність, цифровізація ІВ, міжнародний досвід, фінансування інновацій, IP-суди, правове регулювання.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	7
1.1. Теоретичні засади управління інтелектуальним капіталом національних економік та міжнародного бізнесу: поняття, класифікація та роль	7
1.2. Детермінанти та інституції управління інтелектуальною власністю .	16
1.3. Система індикаторів та методики дослідження процесів управління інтелектуальною власністю	24
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ У МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ.....	32
2.1. Ключові глобальні тенденції у сфері управління інтелектуальною власністю	32
2.2. Національні політики та міжнародна взаємодія щодо розвитку сфери інтелектуальної власності.....	42
2.3. Корпоративні стратегії на міжнародних ринках об'єктів інтелектуальної власності	48
2.4. Особливості управління об'єктами інтелектуальної власності на прикладі корпорації Apple	52
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ В УКРАЇНІ.....	59
3.1. Оцінка поточного стану управління інтелектуальною власністю в Україні	59
3.2. Бенчмаркінг та виклики розвитку в сфері управління інтелектуальною власністю	67
3.3. Сценарії та перспективи удосконалення управління інтелектуальною власністю на мікро- та макроекономічному рівнях в Україні.....	75
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасній глобальній економіці інтелектуальна власність є ключовим активом, що визначає конкурентоспроможність країн і компаній. Ефективне управління інтелектуальною власністю сприяє економічному зростанню, стимулює інновації та забезпечує захист інтелектуальних активів у різних секторах економіки. У світовій практиці спостерігається активний розвиток механізмів захисту та її комерціалізації, що підтверджується стрімким зростанням глобального ринку послуг у цій сфері: у 2023 році його обсяг становив 2,8 мільярда доларів США, а до кінця 2030 року прогнозується зростання до 6,38 мільярда доларів США із середньорічним темпом зростання 12,48%. В Україні ці процеси потребують подальшого вдосконалення. В умовах цифрової трансформації та глобалізації виникає необхідність адаптації національної системи управління інтелектуальною власністю до міжнародних стандартів, що робить цю тему актуальною для наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема управління інтелектуальною власністю активно розглядається в працях як зарубіжних, так і українських дослідників. Вагомий внесок у вивчення ролі інтелектуальної власності у сучасній економіці зробили такі вчені, як К. Свейбі, Д. Тіс, Л. Едвінсон Т. Стюарт, Г. Петраш які досліджували питання комерціалізації технологій, стратегічного управління нематеріальними активами та розвитку моделей оцінки ІВ. Українські науковці, зокрема Л.Г. Мельник, О. Бутнік-Сіверський та О. Кендюхов, аналізують механізми управління ІВ у контексті національних економік. О.В. Васильєв вивчає зв'язок між ІВ та інноваційною діяльністю, В.Д. Дюндін розглядає ІВ як інтелектуальний капітал і результат відтворення індивідуального капіталу, а С.Ю. Поляков, А.І. Куртов та інші досліджують процеси оцінки, захисту та комерціалізації ІВ. Проте недостатньо досліджені питання ефективного впровадження міжнародних підходів в українську практику, що і стало основним фокусом даної роботи.

Мета і завдання дослідження. На основі узагальнення теоретичних засад реалізації потенціалу інтелектуального капіталу та всебічного аналізу індикаторів, факторів, інституцій, тенденцій, політик, стратегій, викликів та перспектив управління інтелектуальною власністю в умовах глобальної конкуренції обґрунтувати рекомендації щодо підвищення ефективності управління об'єктами інтелектуальної власності в Україні. Для досягнення цієї мети поставлено такі **завдання**:

- проаналізувати теоретичні засади управління інтелектуальною власністю у світовій економіці;
- дослідити сучасні міжнародні підходи до управління та правового захисту об'єктів інтелектуальної власності;
- визначити ключові методи оцінки та комерціалізації ІВ у міжнародній практиці;
- оцінити поточний стан правового регулювання та механізмів комерціалізації інтелектуальної власності в Україні;
- дослідити перспективи цифровізації управління ІВ та впровадження сучасних технологій у цю сферу;
- виявити основні бар'єри та виклики, що стоять перед українською системою управління ІВ;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення національної політики у сфері інтелектуальної власності.

Об'єктом дослідження є реалізація потенціалу інтелектуального капіталу в умовах глобалізації..

Предметом дослідження індикатори, фактори, інституції, моделі, тенденції, політики, стратегії, виклики та перспективи управління інтелектуальною власністю в умовах глобальної конкуренції.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема:

- метод порівняльного аналізу – для вивчення світових практик управління ІВ;
- системний підхід – для визначення ключових факторів, що впливають на розвиток національної системи управління ІВ;
- статистичний аналіз – для оцінки тенденцій патентної активності та правозастосування;
- експертні оцінки – для формулювання рекомендацій щодо вдосконалення управління ІВ в Україні.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Теоретична значущість роботи полягає в узагальненні світового досвіду управління ІВ та визначенні перспектив його адаптації в Україні. Методична цінність дослідження полягає у використанні комплексного підходу до аналізу ІВ, що може бути застосовано в інших дослідженнях. Практична значущість роботи полягає у розробці рекомендацій для вдосконалення правових та інституційних механізмів управління ІВ, які можуть бути використані державними органами, бізнесом та науковими установами.

Інформаційна база дослідження. Дослідження базується на офіційних звітах міжнародних організацій (ВОІВ, OECD, Світового банку), законодавчих актах України та ЄС, наукових публікаціях, статистичних даних та матеріалах консалтингових компаній (McKinsey, PwC, Deloitte).

Структура роботи. Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

- У першому розділі розглядаються теоретичні основи управління ІВ у світовій економіці.
- У другому – аналізуються закономірності та особливості управління ІВ у міжнародних економічних відносинах.
- У третьому розділі досліджуються перспективи вдосконалення управління ІВ в Україні, а також розробляються практичні рекомендації щодо їх імплементації.

Результати цього дослідження можуть сприяти розвитку ефективної системи управління інтелектуальною власністю в Україні, що є важливим фактором для стимулювання інноваційної діяльності та залучення інвестицій у високотехнологічні галузі економіки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

1.1. Теоретичні засади управління інтелектуальним капіталом національних економік та міжнародного бізнесу: поняття, класифікація та роль

Становлення управління інтелектуальним капіталом пройшло свій унікальний шлях. На початкових етапах цього процесу учасники не могли побачити чіткої закономірності чи логіки в розвитку нової галузі, проте з часом ретроспективний погляд дозволяє виявити певну послідовність і структуру. У витоків управління інтелектуальним капіталом стояли три основні джерела, які стали рушійною силою для формування підходів і концепцій, що згодом склали основу цього напрямку.

Першоджерелом, можна по праву вважати новаторську роботу японця Х. Ітарні [1], який вивчав вплив невидимих активів на управління японськими корпораціями. Його новаторська праця, опублікована японською мовою ще в 1980 році, пролила світло на цінність таких активів для компаній. В англійському перекладі робота вийшла лише в 1987 році, через що наукова спільнота, що цікавилася інтелектуальними активами, познайомилася з нею досить пізно, а її внесок у галузь управління активами залишався недостатньо оціненим. Проте всі, хто ознайомився з ідеями Ітамі, відзначають його далекоглядність та глибоке розуміння нематеріальних активів і їх значення для корпорацій.

Друге джерело - це роботи розрізнених економістів, які шукали інший погляд або теорію фірми. Погляди цих економістів (Пенроуз, Румельт, Вемерфельт та інші) були об'єднані Д. Тісом [2] з Каліфорнійського університету в Берклі у фундаментальній статті «Прибуток від технологічних інновацій» 1986 року про комерціалізацію технологій.

Ця стаття відіграла важливу роль у демонстрації погляду економіста на комерціалізацію технологій і містила кілька ідей, які були ключовими для управлінської спроможності вилучення цінності з інновацій. У цій статті (і в наступних роботах) визначено джерела цінності технологічних інновацій, механізми перетворення цінності на прибуток і кроки, необхідні для комерціалізації інновацій.

Насамкінець, робота К.Е. Свейбі зі Швеції, розглядала людський вимір інтелектуального капіталу, пропонуючи новаторський підхід до управління компаніями, які базуються не на традиційному виробництві, а на знаннях і творчості своїх працівників. У своїй першій книзі, виданій у 1986 році, Свейбі досліджував, як управляти зростаючим полем компаній знань. Згодом, у 1990 році, він опублікував першу у світі книгу, присвячену управлінню знаннями. Його робота вперше вказала на необхідність оцінювання людського капіталу, а також започаткувала практики обліку цих нематеріальних активів, які він випробовував у власній компанії. У 1989 році Свейбі представив результати роботи групи Конрад [3], де запропонував теорію вимірювання капіталу знань, поділивши його на три складові: клієнтський капітал, індивідуальний капітал і структурний капітал. Таким чином, його дослідження надало багатий та привабливий погляд на потенціал оцінки вартості підприємства, заснованого на компетенціях і знаннях працівників.

Вагомий внесок у вивчення проблем інтелектуального капіталу зробили такі науковці, як Т. Стюарт [4], Л. Едвінсон [5] та Г. Петраш [6]. Їхні дослідження стали підґрунтям для подальших розробок у цій галузі та заклали основи теорії інтелектуального капіталу. Стюарт почав цікавитися

інтелектуальним капіталом у 1991 році, коли, працюючи журналістом у Fortune, написав статтю про нові ідеї в бізнесі. Це стало поштовхом для створення більш ґрунтового матеріалу «Brainpower» у 1992 році. Його інтерес до управління знаннями призвів до публікації роботи «Intellectual Capital» у 1994 році, а згодом — до книги «Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations» у 1997 році, що зробила його одним із провідних популяризаторів цієї концепції.

Едвінсон, будучи директором з інтелектуального капіталу у шведській компанії Skandia, займався розробкою моделей управління «прихованими цінностями» компанії. Він створив систему, що дозволяє відображати та оцінювати невидимі активи, впливаючи на звітування про зовнішній капітал, що базується на концепції, запропонованій К.Е. Свейбі. Skandia почала включати в щорічні звіти спеціальні додатки про інтелектуальний капітал, демонструючи, як компанія використовує ці приховані ресурси на благо клієнтів і акціонерів [7].

На відміну від інших активів, інтелектуальний капітал може бути важко виміряти безпосередньо. Аналізуючи визначення терміну інтелектуальний капітал, можна узагальнити, що - це знання, інформація, інтелектуальна власність та досвід організації, які можуть бути використані для створення багатства [8; 9].

Огляд найбільш часто використовуваних визначень інтелектуального капіталу дозволив виявити, що це поняття не має єдиного загальноприйнятого трактування. У науковій літературі його інтерпретують як сукупність інтелектуальних ресурсів, знань, здібностей, нематеріальних активів та інноваційного потенціалу, які сприяють створенню вартості та забезпечують конкурентні переваги. У таблиці 1.1 наведеній нижче представлено основні підходи до визначення інтелектуального капіталу, запропоновані українськими науковцями:

Таблиця 1.1. - Визначення «інтелектуальний капітал» українськими науковцями

Автор	Визначення
Л.Г. Мельник	Інтелектуальні здатності людей у сукупності зі створеними ними матеріальними й нематеріальними засобами, які використовуються в процесі інтелектуальної праці.
О. Бутнік-Сіверський	Інтелектуальний капітал – це створений або придбаний інтелектуальний продукт, який має вартісну оцінку, об'єктивований та ідентифікований (відокремлений від підприємства), утримується підприємством (суб'єктом господарювання) з метою ймовірності одержання прибутку (додаткової вартості).
О. Кендюхов	В інтелектуальному капіталі вбачаються інтелектуальні ресурси: «інтелектуальний капітал – це здатні створювати вартість інтелектуальні ресурси підприємства, представлені людським і машинним інтелектами, а також інтелектуальними продуктами, створеними самостійно або залученими як засоби створення нової вартості».
О. Стрижак	Сукупність здібностей та знань, які мають економічну цінність і використовуються у виробничій системі, орієнтована на задоволення потреб суспільства з метою створення інноваційного потенціалу та одержання доходу.

Джерело: складено автором на основі [10; 11; 12; 13]

Таким чином, інтелектуальний капітал - це унікальний набір нематеріальних активів. Ці активи дають організації конкурентну перевагу на даному ринку. Він відрізняється від фінансового капіталу, який є матеріальним і вимірним [14].

На відміну від матеріальних активів, таких як будівлі чи обладнання, інтелектуальний капітал знаходиться у свідомості працівників та культурі організації. Це колективний інтелект, який спонукає компанію впроваджувати інновації, вирішувати проблеми та випереджати конкурентів. Інтелектуальний капітал є стратегічним активом, а науковці найчастіше виокремлюють три його

складові, такі як людський, організаційний, або ж структурний (споживчий) капітал [15; 16].

Варто зазначити, що дослідники не дійшли одноголосного рішення у визначенні ключових структурних компонентів інтелектуального капіталу. Деякі терміни замінюються іншими, які, по суті, є синонімами, а розкриття основних елементів кожного виду капіталу варіюється в залежності від поглядів вчених.

В Оксфордському словнику англійської мови людський капітал визначається як «навички, якими володіє робоча сила і які розглядаються як ресурс або актив». Це поняття включає в себе інвестиції в людей (наприклад, в освіту, професійну підготовку, охорону здоров'я) і те, що ці інвестиції підвищують продуктивність людини [16].

По суті, будь-який структурний капітал - це спосіб ведення бізнесу, який створює надійні та повторювані результати. Це механізм, за допомогою якого компанія реалізує свою ідею, виробляє продукт чи надає послугу. Він включає в себе системи, процеси та способи комунікації, такі як довідники для співробітників, системи лідогенерації, процеси виставлення рахунків, структури утримання клієнтів та всі інші структури для обміну знаннями та комунікації з соціальним капіталом. Отже, структурний капітал необхідний для того, щоб інтегрувати, об'єднати і зв'язати все воедино.

Споживчий капітал - це активи, які бізнес отримує завдяки своїм корпоративним відносинам. Це можуть бути відносини з постачальниками, дистриб'юторами, партнерами та регуляторними органами, а також позиція бізнесу на ринку. Іншою важливою частиною капіталу відносин є відносини компанії зі своїми клієнтами. Сюди можна віднести репутацію, видимість і пізнаваність бренду [17].

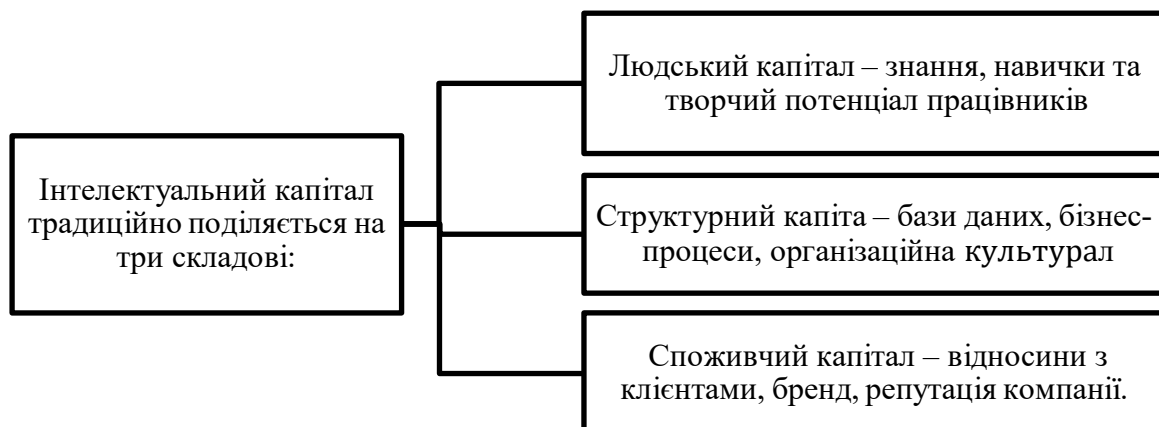

Рисунок 1.1 Поділ інтелектуального капіталу основні складові [16; 17]

Інтелектуальна власність представляє собою комплексну систему нематеріальних активів, що є фундаментальною основою сучасного управління інноваційною діяльністю. Ця система характеризується багаторівневою структурою, що охоплює різноманітні форми інтелектуальної власності, кожна з яких відрізняється специфічними характеристиками, правовими механізмами захисту та економічним впливом на розвиток підприємства.

Аналіз системи об'єктів інтелектуальної власності дозволяє виділити наступні ключові категорії, що формують її структурну організацію:

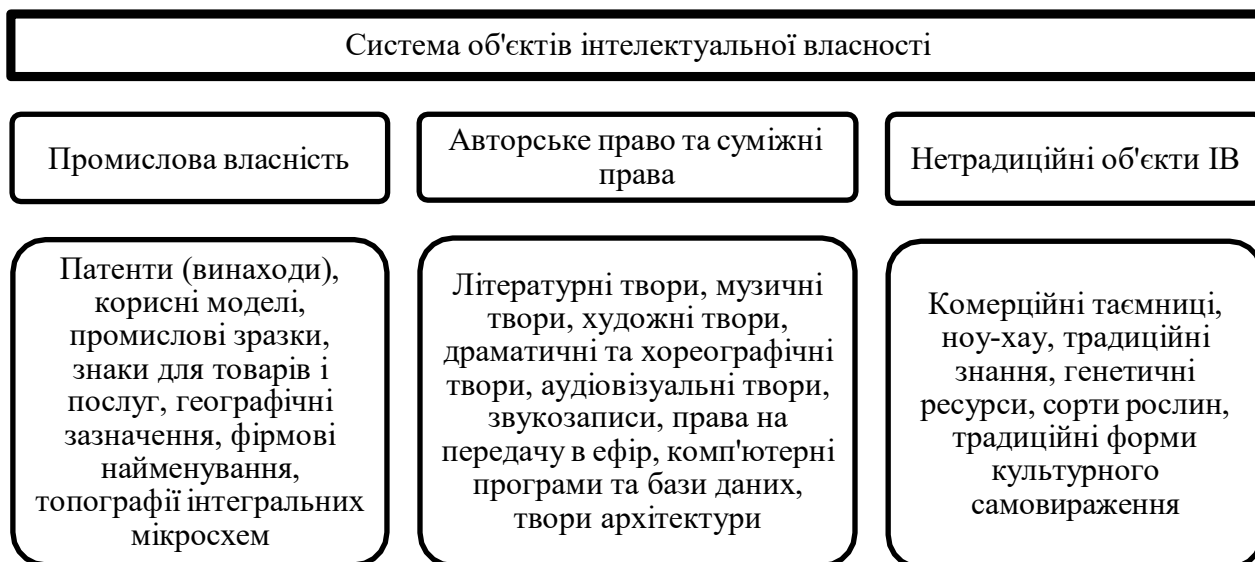

Рисунок 1.2 – Система об'єктів інтелектуальної власності [18]

Промислова власність є наріжним каменем технологічних інновацій. Її ключові елементи забезпечують правову базу, необхідну для захисту технологічних інновацій та підтримки чесної конкуренції на ринку.

Авторське право та суміжні права є ще одним фундаментальним елементом системи ІВ, що захищає творчі вираження у різних формах. На відміну від промислової власності, захист авторського права, як правило, виникає автоматично після створення твору і не вимагає формальної реєстрації в більшості юрисдикцій, хоча реєстрація може надавати додаткові переваги.

Поява нових технологій та розвиток ділової практики призвели до визнання нетрадиційних об'єктів ІВ. Ці форми інтелектуальної власності часто потребують спеціалізованих механізмів захисту і набувають все більшого значення в сучасній економіці знань.

Розглянувши структурну організацію системи об'єктів інтелектуальної власності, важливо зрозуміти її фундаментальну роль у соціально-економічному розвитку. Кожен елемент цієї системи, від промислової власності до авторських прав, робить свій унікальний внесок у формування інноваційної економіки та суспільного прогресу.

Сучасний економічний розвиток різниться між країнами, і його мета полягає в забезпеченні доступності товарів та послуг, підвищенні рівня життя та розширенні соціально-економічних можливостей. Економічний прогрес залежить як від традиційних ресурсів — землі, праці, капіталу, технологій, так і від неекономічних чинників, таких як соціальні інституції та ціннісні орієнтири. В умовах швидкої глобалізації та технологічних змін розвиток все більше базується на знаннях і інноваціях. У розвинених країнах сектор послуг, побудований на інтелектуальному капіталі, займає лідируючі позиції, тоді як країни, що розвиваються, залишаються прив'язаними до ресурсної економіки, сільського господарства та обробної промисловості, що обмежує їхню здатність створювати високу додану вартість [19].

Для досягнення сталого розвитку країни з перехідною економікою потребують модернізації економіки, орієнтованої на знання, де інтелектуальний капітал стає основою конкурентоспроможності. Інвестиції в знання, освіту, наукові дослідження, розробки та передові технології є фундаментальними для

підвищення продуктивності та доходів населення. Проте не всі країни можуть реалізувати цей підхід через обмежені ресурси, недостатні заощадження та складнощі з доступом до зовнішнього фінансування. Саме інтелектуальний капітал в сучасних умовах відіграє провідну роль та виступає основним чинником, що визначає конкурентоспроможність підприємства та є головним фактором розвитку інноваційної економіки.

Знання визнаються в усьому світі основним джерелом багатства як на рівні компаній, так і цілих країн, що надає їм ключову роль у формуванні інтелектуального капіталу. П. Друкер наголошує, що знання стали головним ресурсом глобальної економіки, зазначаючи, що традиційні фактори виробництва — земля, праця та капітал — більше обмежують, ніж стимулюють зростання. Знання натомість є рушійною силою економіки та основою для стійкої конкурентної переваги [20].

Сьогодні знання вважається невід’ємною складовою виробничого процесу, а його накопичення є не просто витратами, а важливим ресурсом, що забезпечує додаткову вартість. Однак не будь-яке знання є корисним для міжнародного бізнесу та національної економіки — воно має бути практичним, унікальним і недоступним для конкурентів, а також своєчасним та актуальним [21].

Захист інтелектуальної власності безпосередньо впливає на економічний розвиток країни, створюючи умови для інноваційної активності, залучення інвестицій та зміцнення конкурентоспроможності підприємств. Проблематика формування інтелектуальної власності активно досліджується українськими науковцями. Наприклад О.В. Васильєв [109] аналізує структуру та значення інтелектуальної власності у діяльності суб’єктів господарювання, підкреслюючи, що її зростання тісно пов’язане з інноваційною діяльністю. В.Д. Дюндін [110] виокремлює два підходи до реалізації концепції інтелектуальної власності: як інтелектуальний капітал підприємства (функціонально-ресурсний рівень) і як результат відтворення індивідуального капіталу (функціонально-

результативний рівень). Дослідники С.Ю. Поляков, А.І. Куртов та інші [111] розглядають управління ІВ як процес, що включає оцінку, захист, аналіз потенціалу комерціалізації та саму комерціалізацію об'єктів інтелектуальної власності.

Дослідження Світового банку показують, що країни з ефективними механізмами захисту ІВ мають вищий рівень економічного зростання та експорту високотехнологічних товарів. Наприклад, у США та країнах ЄС сфери фармацевтики, інформаційних технологій та промислового виробництва демонструють високий рівень економічного зростання саме завдяки ефективному захисту ІВ, що сприяє збільшенню обсягів інвестицій у дослідження та розробки [22].

Крім того, інтелектуальна власність виступає каталізатором технологічного розвитку, стимулюючи впровадження інновацій у ключових секторах економіки. Ефективне регулювання та захист ІВ сприяють зростанню кількості науково-дослідних розробок, створюючи основу для подальшої цифровізації та автоматизації виробничих процесів. Наприклад, у Китаї значна частина економічного зростання пов'язана з активною патентною діяльністю у сфері штучного інтелекту та високих технологій, що дозволяє країні утримувати провідні позиції у світовій економіці [23].

Управління інтелектуальними ресурсами стало фундаментальною складовою підвищення конкурентоспроможності компанії та країни в цілому. Саме поєднання людського, структурного та споживчого капіталу слугує основою для посиленого створення цінності та інновацій. Еволюція теорії інтелектуального капіталу підприємства свідчить про те, що в наш час успішна експлуатація капіталу знань значною мірою залежить від здатності організації впоратися зі змінами в глобальній економіці, особливо з огляду на те, що знання є основним ресурсом. В умовах глобалізації та технологічного прогресу інтелектуальний капітал сьогодні є одним з найважливіших елементів для

досягнення стійкого економічного зростання і гарантує не лише економічний прогрес, а й соціально-економічний розвиток нації.

1.2. Детермінанти та інституції управління інтелектуальною власністю

Інтелектуальна власність (ІВ) відіграє ключову роль у розвитку економіки та науки, будучи важливим нематеріальним активом для компаній і держав. У сучасних умовах глобалізації ефективне управління ІВ сприяє підвищенню конкурентоспроможності, залученню інвестицій та стимулюванню інновацій. Формування системи управління ІВ залежить від економічних, правових та інституційних детермінантів, які визначають механізми її регулювання на національному та міжнародному рівнях. В економічній площині, поняття «інтелектуальна власність» використовується доволі часто. Варто зазначити, що термін «власність» з економічної точки зору асоціюється з ресурсом або активом.

Концепція інтелектуальної власності пов'язана з тим фактом, що певним продуктам людського інтелекту повинні бути надані ті самі права захисту, які застосовуються до фізичної власності, яка називається матеріальними активами. Більшість розвинутих економік мають правові заходи для захисту обох форм власності. Інтелектуальна власність (ІВ) сьогодні є найціннішим класом активів на планеті, проте визначення вартості ІВ та використання економічного потенціалу активів ІВ залишається загадкою для бізнесу, фінансистів та інвесторів.

Економічний розвиток та інвестиції відіграють важливу роль у формуванні ефективної системи управління інтелектуальною власністю. У сучасних економіках інтелектуальна власність стала значущим активом, але її потенціал у фінансовій сфері часто недооцінюється. Багато інноваційних малих

і середніх підприємств стикаються з труднощами у фінансуванні через відсутність традиційного матеріального забезпечення. Це обмежує використання їхніх активів ІВ як засобів для залучення інвестицій, незважаючи на їхню реальну цінність.

Існуючі підходи до фінансування та оцінки активів часто залишаються орієнтованими на матеріальні активи, що ускладнює доступ до капіталу для компаній, орієнтованих на інновації. У результаті багато перспективних проєктів залишаються недофінансованими. Важливим кроком є проведення реформ, спрямованих на впровадження нових стандартів оцінки ІВ та розширення фінансових інструментів, які дозволять використовувати патенти, авторські права, торговельні марки та інші об'єкти ІВ як повноцінні фінансові активи.

Співпраця між бізнесом, фінансовим сектором та політиками є ключовою для покращення умов управління інтелектуальною власністю. Такі ініціативи можуть сприяти економічному зростанню та підвищити конкурентоспроможність підприємств, особливо тих, що спеціалізуються на технологіях та креативних галузях.

Додатково, національні стратегії, які підтримують підприємництво і стимулюють інвестиції в ІВ, можуть допомогти країнам ефективніше інтегрувати нематеріальні активи у свої економіки. Це включає створення сприятливих умов для малого та середнього бізнесу, поліпшення доступу до інформації та посилення захисту її прав [24].

Наступним важливим детермінантом, про який не можливо не згадати у контексті інтелектуальної власності є правовий фактор. У юридичному секторі, що постійно розвивається та зазнає змін кожного дня, інтелектуальна власність є важливою опорою захисту, яка забезпечує підтримку та винагороду за інновації та креативність.

Правові норми управління інтелектуальною власністю є невід'ємною частиною забезпечення стабільного розвитку інноваційних та творчих галузей

у сучасному світі. Ці закони захищають авторські та промислові права, створюючи правові умови, за яких творці можуть бути впевнені в безпеці своїх ідей та розробок. Завдяки цьому люди та компанії з більшим ентузіазмом інвестують час і ресурси в дослідження і розробки, знаючи, що їхня праця захищена від недобросовісного використання та копіювання.

Закони про ІВ також сприяють економічному розвитку через надання виключних прав на комерціалізацію творів, що дозволяє авторам і підприємствам отримувати прибуток, ліцензуючи або продаючи свої ідеї. Це стимулює створення нових продуктів і послуг, які, своєю чергою, сприяють розвитку економіки.

Окрім захисту прав, правові норми про ІВ сприяють поширенню знань. Забезпечуючи правову безпеку творцям, вони стимулюють їх ділитися досягненнями з громадськістю, що сприяє подальшому розвитку науки, технологій та культури. Баланс між захистом інтересів авторів та можливістю використання їхніх напрацювань для суспільного прогресу є важливим аспектом правового регулювання ІВ, особливо в умовах сучасної глобалізації та швидкого обміну інформацією. Такі правові механізми дозволяють підтримувати рівновагу між стимулюванням інновацій та забезпеченням доступу до знань, що є ключовим для досягнення гармонійного розвитку суспільства [25].

Економічні та правові детермінанти управління інтелектуальною власністю створюють основу для розвитку технологічних інновацій, захисту прав власників інтелектуальної власності та стимулювання економічного зростання. У зв'язку з цим виникає потреба в ефективному функціонуванні спеціалізованих інституцій, які регулюють і підтримують процес реєстрації, охорони та комерціалізації інтелектуальних активів. На міжнародному рівні існує низка організацій, які відіграють ключову роль у сфері управління інтелектуальною власністю, забезпечуючи її захист, регулювання та

гармонізацію правових норм у різних країнах. Основні з них подані в таблиці нижче.

Таблиця 1.2 - Міжнародні інституції та їх функції у сфері інтелектуальної власності

Інституція	Ключові функції
Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ, WIPO)	Розробка міжнародних стандартів охорони ІВ, адміністрування міжнародних договорів, підтримка країн у сфері управління ІВ.
Світова організація торгівлі (СОТ, WTO)	Регулювання питань ІВ у міжнародній торгівлі через Угоду ТРІПС, вирішення спорів між країнами щодо дотримання ІВ.
Європейське патентне відомство (ЕРО)	Реєстрація та управління патентами в країнах-учасниках Європейської патентної конвенції.
Офіс інтелектуальної власності Європейського Союзу (EUIPO)	Захист та реєстрація торговельних марок і промислових зразків у ЄС.
Міжнародний союз охорони нових сортів рослин (UPOV)	Захист прав на сорти рослин, гармонізація міжнародних норм у сфері аграрної ІВ.
Національні патентні відомства (USPTO, UKIPO, CNIPA тощо)	Реєстрація та захист прав ІВ у відповідних країнах, надання патентів та торговельних марок.

Джерело: складене автором на основі [26]

Швидке поширення інтелектуальної власності та зростання її економічного значення як для окремих осіб і компаній, так і на рівні держав та міжнародної спільноти, зумовили необхідність розробки механізмів її правового регулювання, охорони та захисту. Для цього було прийнято кілька міжнародних конвенцій і стандартів, які заклали основу для міжнародного права інтелектуальної власності. Вони встановлюють основні стандарти правового регулювання, щоб захистити права авторів, винахідників і правовласників, і сприяють міжнародній гармонізації законодавства в цій галузі. Наступна таблиця 1.3 містить основні міжнародні конвенції, що регулюють інтелектуальну власність.

Таблиця 1.3. - Основні міжнародні конвенції у сфері інтелектуальної власності

	Міжнародні конвенції
Авторське право	1. Бернська конвенція - 1886 р 2. Всесвітня конвенція про авторське право - 1952 р 3. Договір ВОІВ про авторське право (ДАП) - 1996 р
Суміжне право	1. Римська конвенція - 1961 р 2. Женевська конвенція - 1972 р 3. Договір ВОІВ про виконання і фонограми (ДВФ) - 1996 р 4. Пекінський договір - 2020 р
Промислова власність	1. Паризька конвенція - 1883 р 2. Гаазька угода 3. Будапештський договір - 1977 р 4. Страсбурзька угода - 1971 р 5. Локарнська угода - 1968 р 6. Угода з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності (ТРИПС) - 1994 р

Джерело: складене автором на основі [27]

Більшість конвенцій належать до компетенції ВОІВ (WIPO), оскільки ця організація координує міжнародну систему охорони інтелектуальної власності. Винятки – Всесвітня конвенція про авторське право (ЮНЕСКО) та ТРИПС (COT).

На сучасному етапі ВОІВ, разом із державами-членами та Секретаріатом, реалізує широку програму, яка включає узгодження національних законодавств і процедур у сфері інтелектуальної власності, надання послуг міжнародним заявникам для отримання прав на промислову власність, обмін інформацією та техніко-правову підтримку для країн, що розвиваються [27]. Світова організація торгівлі також займається питаннями захисту інтелектуальної власності в умовах глобалізації. Спільно з Всесвітньою організацією інтелектуальної власності та іншими міжнародними установами вона розробила основні принципи, закріплені в Угоді про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS). Ця угода стала рамковим документом,

який встановлює правила для захисту прав інтелектуальної власності в умовах міжнародної торгівлі.

Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРІПС) є всеосяжною міжнародною угодою, яка встановлює мінімальні глобальні стандарти захисту прав інтелектуальної власності для країн-членів Світової організації торгівлі (СОТ). Вона охоплює авторське право, торговельні марки, патенти, промислові зразки, комерційні таємниці та інші форми ІВ. Основна мета ТРІПС – гармонізувати захист прав інтелектуальної власності у різних країнах, сприяючи створенню справедливої та передбачуваної глобальної торговельної системи [28].

Ця угода також містить численні суттєві положення щодо примусового виконання прав ІВ, включаючи вимоги до судових процедур, застосування штрафів та механізмів врегулювання спорів між державами. Вона стала першою міжнародною угодою, яка стосується всіх основних видів інтелектуальної власності, закріплюючи правові норми та механізми їхньої реалізації на глобальному рівні.

Ключовим аспектом угоди є дотримання стандартів, визначених головними конвенціями, такими як Бернська та Паризька конвенції, розширюючи їх додатковими зобов'язаннями для учасників. Угода визначає мінімальні строки захисту прав інтелектуальної власності та визначає, які права повинні охоронятися, а також допустимі винятки з цього захисту. Це допомагає забезпечити узгодженість між країнами, гарантуючи, що власники прав ІВ можуть розраховувати на базовий рівень захисту на міжнародному рівні, водночас дозволяючи країнам пропонувати ширший захист, якщо вони цього бажають.

Для підтримки правозастосування Угода ТРІПС окреслює основні процедури, які країни повинні забезпечити для захисту прав інтелектуальної власності. Сюди входять цивільні, адміністративні та кримінальні процедури, прикордонні заходи та тимчасові заходи, що дозволяють правовласникам

оперативно вживати правових заходів. Стандартизуючи механізми правозастосування, ТРІПС дає змогу власникам ІВ використовувати засоби правового захисту, коли їхні права порушуються в різних правових системах, що сприяє більшій довірі до глобальних ринків.

Угода також інтегрує процедури вирішення спорів СОТ для врегулювання конфліктів між країнами-членами щодо дотримання ТРІПС, сприяючи підзвітності та співпраці. Крім того, ТРІПС встановлює такі фундаментальні принципи, як національний режим та режим найбільшого сприяння, забезпечуючи справедливе застосування законів про інтелектуальну власність та справедливе ставлення як до вітчизняних, так і до іноземних власників ІВ [29].

Визнаючи різний рівень розвитку країн-членів, ТРІПС передбачає поетапне приєднання до нього країн, що розвиваються, особливо в таких галузях, як фармацевтика. Цей перехідний період дозволяє таким країнам поступово адаптуватися до вимог ТРІПС, збалансувавши глобальні стандарти ІВ з місцевими можливостями. Встановлюючи мінімальні стандарти і водночас дозволяючи гнучкість у їх застосуванні, ТРІПС поважає унікальні правові, економічні та соціальні умови різних країн-членів [30].

В Україні ключовою є інтеграція світових стандартів через співпрацю з міжнародними організаціями, такими як ВОІВ і СОТ. Це створює правові умови для захисту ІВ, стимулює економічне зростання, забезпечує стандартизацію та доступ до ринків, сприяючи розвитку науки, технологій та культури. Водночас особлива увага надається адаптації національного законодавства до Угоди ТРІПС, що підсилює правовий захист інновацій та інтелектуальних активів, сприяє залученню інвестицій та поліпшенню конкурентоспроможності економіки.

Імплементація положень міжнародних угод сприяла формуванню національної системи управління інтелектуальною власністю, яка включає

відповідні державні органи, громадські установи та організації. Структура цієї системи наведена на рисунку 1.3.

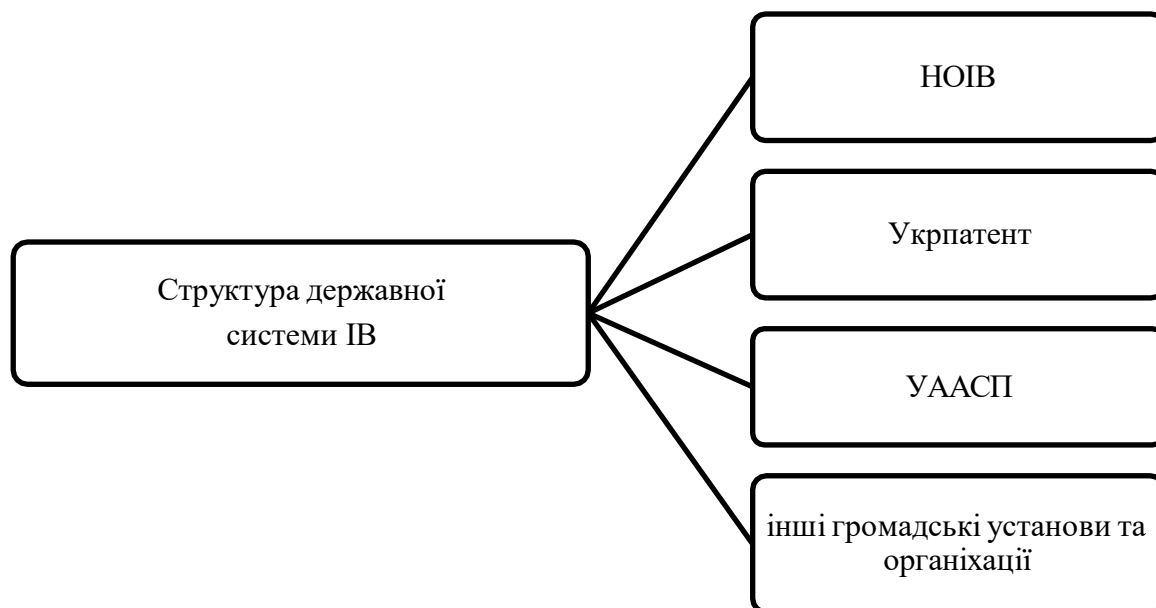

Рисунок 1.3 - Структура державної системи управління інтелектуальною власністю в Україні [31]

Управління інтелектуальною власністю є життєво важливим компонентом сучасної економіки та правової системи, оскільки воно сприяє розвитку технологій, науки та культури, а також захищає права власників інновацій. Економічна, правова та інституційна складова системи управління ІВ визначають механізми регулювання на національному та міжнародному рівнях.

Інституції, які відповідають за реєстрацію, охорону та комерціалізацію інтелектуальних активів, відіграють важливу роль у цьому процесі. Завдяки міжнародному співробітництву та правовому регулюванню права ІВ ефективно захищаються, що сприяє економічному розвитку та стимулює інновації.

1.3. Система індикаторів та методики дослідження процесів управління інтелектуальною власністю

У сучасній економіці, заснованій на знаннях, ефективне управління інтелектуальною власністю (ІВ) має важливе значення для організацій, які прагнуть захистити інновації, залишатися конкурентоспроможними та отримувати фінансову вигоду від своїх активів. Однак розуміння та оптимізація процесу управління ІВ вимагає системного підходу, який виходить за рамки накопичення патентів і торговельних марок і передбачає оцінку ролі та впливу ІВ в організації. Для цього необхідна чітко визначена система індикаторів та методології дослідження.

Показники інтелектуальної власності (ІВ) дають цінну інформацію про глобальні тенденції в інноваціях, творчості та захисті патентованих ідей. Ці показники охоплюють різні аспекти ІВ, відображаючи те, як країни та галузі використовують правові рамки для сприяння економічному зростанню та технологічному прогресу. Для кращого розуміння структури інтелектуальної власності розглянемо основні типи об'єктів, що підлягають правовій охороні.

Таблиця 1.3. - Типи об'єктів інтелектуальної власності та їх характеристика

Тип об'єкта	Короткий опис
Патент	Правова охорона винаходів, що надає виключне право на використання технологічного рішення або нового технічного підходу.
Корисна модель	Охорона "невеликих винаходів" або удосконалень, які мають практичну значущість, але не відповідають суворим вимогам патентування.
Торгова марка	Візуальне або словесне позначення, що використовується для ідентифікації товарів або послуг певного виробника.

Продовження таблиці 1.3

Авторське право	Захист творів літератури, мистецтва, музики, програмного забезпечення та інших творчих результатів.
Промисловий зразок	Дизайнерське або естетичне рішення виробу, що включає форму, орнамент або колірне оформлення.
Географічне зазначення	Позначення місця походження товару, якість або репутація якого зумовлена його географічним походженням.
Право на сорт рослин	Захист нових сортів рослин, що гарантує права селекціонерів на використання унікальних рослинних видів.
Комерційна таємниця	Конфіденційна інформація, що має комерційну цінність та охороняється від розголошення конкурентами.

Джерело: складене автором на основі [32; 33; 34; 35; 36; 37; 38; 39]

Всесвітня організація інтелектуальної власності щорічно складає звіт, де аналізуються глобальні тенденції ІВ, використовуючи статистику кожного року щодо заявок, реєстрацій і продовжень від національних і регіональних відомств ІВ, а також дані ВОІВ. Звіт охоплює ряд індикаторів інтелектуальної власності, включаючи патенти, корисні моделі, товарні знаки, промислові зразки, мікроорганізми, захист сортів рослин і географічні зазначення [28].

Відстеження цих показників допомагає урядам, організаціям та політикам зрозуміти динаміку інновацій та використання ІВ. Вони слугують основою для стратегій економічного розвитку, висвітлюють нові тенденції та слугують орієнтирами для міжнародної конкурентоспроможності. Аналізуючи тенденції у сфері патентів, торговельних марок, промислових зразків та інших категорій ІВ, зацікавлені сторони можуть краще розподіляти ресурси, заохочувати інвестиції в НДДКР та підтримувати зростання творчої індустрії.

Індикатори в управлінні інтелектуальною власністю — це ключові показники ефективності, які використовуються для оцінки та моніторингу діяльності у сфері ІВ. Вони допомагають організаціям вимірювати успішність своїх стратегій щодо створення, захисту та комерціалізації інтелектуальних активів. Використання таких індикаторів дозволяє виявити сильні та слабкі

сторони в управлінні ІВ, оптимізувати процеси та приймати обґрунтовані рішення для підвищення конкурентоспроможності. Деякі з основних індикаторів включають кількість поданих та отриманих патентів, торговельних марок, промислових зразків, дохід від ліцензування, витрати на охорону прав ІВ та частку ІВ у загальному капіталі підприємства [40]. Система індикаторів для управління інтелектуальною власністю охоплює кілька ключових категорій, кожна з яких спрямована на оцінку ефективності певних аспектів процесів управління.

1. Інноваційна діяльність – категорія, яка охоплює індикатори, що демонструють активність організації в сфері створення нових ідей та технологій [41]:

- Кількість поданих патентів показує загальну кількість заявок на патенти, поданих організацією за певний період. Це дає змогу оцінити рівень інноваційної активності компанії.

- Рівень схвалення патентів відображає відсоток поданих заявок, які були затверджені, що свідчить про якість і конкурентоспроможність поданих інновацій.

- Зростання портфеля ІВ показує динаміку розширення інтелектуального портфеля організації, що є важливим показником для оцінки її інноваційного потенціалу.

2. Фінансова ефективність – індикатор, який вимірює здатність організації монетизувати свої інтелектуальні активи [41]:

- Дохід від ліцензування ІВ відображає прибуток, отриманий від передачі прав на використання інтелектуальної власності іншим компаніям. Це один із головних показників успішності комерціалізації ІВ.

- Витрати на судові розгляди демонструють, скільки компанія витрачає на захист своїх прав у судових процесах, що допомагає оцінити ефективність управління юридичними ризиками.

– Дохід від ліцензування також відображає фінансову вигоду від використання інтелектуальних активів, особливо в рамках угод про ліцензування та франчайзинг.

3. Операційна ефективність – показники, які дозволяють оцінити, наскільки ефективно компанія керує процесами реєстрації, підтримки та використання прав ІВ [42]:

– Час реєстрації торговельної марки визначає середній період, необхідний для отримання прав на торгову марку. Цей показник важливий для планування маркетингових і бізнес-стратегій.

– Рівень продовження охорони ІВ показує, скільки об'єктів ІВ залишаються чинними завдяки регулярним оновленням або продовженню терміну дії прав, що відображає їхню актуальність для бізнесу.

– Час розгляду справ оцінює, скільки часу потрібно для вирішення справ, пов'язаних з інтелектуальною власністю, що впливає на загальну ефективність управління ІВ.

4. Управління ризиками є наступним індикатором, який допомагає оцінити здатність компанії ефективно захищати свої права та уникати правових порушень[43]:

– Рівень успішності захисту ІВ відображає частку виграних справ щодо порушення прав інтелектуальної власності, що свідчить про ефективність стратегії правозастосування.

– Рівень дотримання правових норм показує, наскільки діяльність організації відповідає чинному законодавству в сфері ІВ, що дозволяє мінімізувати юридичні ризики.

5. Взаємодія з клієнтами – категорія показників, що демонструє наскільки успішно компанія працює зі своїми клієнтами у сфері інтелектуальної власності [44]:

– Рівень утримання клієнтів визначає здатність організації підтримувати довгострокові стосунки з клієнтами, що є важливим для стабільного розвитку бізнесу.

– Задоволеність клієнтів оцінює рівень довіри клієнтів до послуг у сфері ІВ, що впливає на репутацію компанії та її позицію на ринку.

Впровадження структурованої системи ключових показників ефективності в управлінні інтелектуальною власністю дозволяє організаціям відстежувати та вдосконалювати свої інноваційні процеси, фінансові прибутки, операційні робочі процеси, стратегії зменшення ризиків та відносини з клієнтами. Регулярна оцінка цих показників полегшує прийняття обґрунтованих рішень, сприяє стратегічному узгодженню з бізнес-цілями та постійному вдосконаленню управління інтелектуальними активами [40].

Процеси управління інтелектуальною власністю у сучасних організаціях вимагають чіткого планування та реалізації. Дослідження цих процесів передбачає кілька ключових етапів, кожен з яких має специфічну мету і результати, що сприяють ефективному використанню ІВ. Розглянемо основні етапи дослідження докладніше.

На початковому етапі необхідно здійснити аналіз поточного стану управління інтелектуальною власністю в організації. Це включає ідентифікацію наявних активів ІВ, таких як патенти, торгові марки, авторські права чи промислові зразки. Також важливо оцінити відповідність існуючої практики законодавчим нормам та стандартам. Аналіз включає огляд поточного портфеля ІВ, виявлення прогалин у правовій охороні інновацій та визначення ключових областей, що потребують удосконалення.

Після проведення аналізу необхідно оцінити цінність активів ІВ, їхній вплив на конкурентоспроможність організації, а також вартість підтримання їхньої правової охорони. Цей етап також передбачає оцінку ризиків, пов'язаних із порушенням прав ІВ, а також виявлення потенційних можливостей для

комерціалізації. Основні заходи на цьому етапі включають економічну оцінку активів ІВ, визначення стратегічної значущості кожного активу, а також аналіз вартості та ефективності ліцензування чи продажу ІВ.

Розробка детального плану дій передбачає вдосконалення управління ІВ. Стратегія оптимізації повинна враховувати як внутрішні потреби організації, так і зовнішнє середовище, зокрема конкуренцію та законодавчі вимоги. Основні складові цього етапу включають розробку плану захисту ІВ, включаючи реєстрацію нових активів, визначення шляхів монетизації, таких як продаж, ліцензування або створення спільних підприємств, а також інтеграцію управління ІВ у загальну бізнес-стратегію компанії.

Для забезпечення довгострокової ефективності управління ІВ необхідно постійно здійснювати моніторинг. Це дозволяє своєчасно виявляти ризики, реагувати на зміни в законодавстві та технологічних тенденціях, а також підтримувати актуальність портфеля ІВ. Основні заходи включають постійне оновлення інформації про активи ІВ, впровадження інструментів автоматизованого моніторингу, таких як програмне забезпечення для управління патентами, а також регулярну оцінку ефективності стратегії управління.

Завершальний етап дослідження передбачає вимірювання результатів реалізованої стратегії управління ІВ. Це включає оцінку досягнення встановлених цілей, аналіз фінансових і нефінансових показників, а також внесення змін до стратегії за потреби. Основні дії включають порівняння результатів із початковими цілями, визначення нових викликів і можливостей, а також надання рекомендацій щодо вдосконалення процесів. Реалізація зазначених етапів дозволяє створити ефективну систему управління ІВ, яка сприятиме посиленню конкурентоспроможності організації, зменшенню ризиків і збільшенню фінансової вигоди.

До загальноприйнятої теоретичної моделі в галузі управління інтелектуальною власністю належить концепція Open Innovation, яка

розроблена Генрі Чесбро [45]. Дана концепція пропонує відкритий підхід до інновацій, заохочуючи організації використовувати зовнішні джерела ідей та технологій, а також ділитися своїми розробками з іншими. Ці моделі допомагають організаціям інтегрувати інтелектуальну власність у загальну стратегію розвитку, знижуючи бар'єри для співпраці та стимулюючи комерціалізацію інновацій.

Останні дослідження показують, що сучасні компанії змінюють підхід до управління інтелектуальною власністю (ІВ), інтегруючи її у стратегічний розвиток, відкриті інновації та цифрові бізнес-моделі. За даними Deloitte [46], ефективне управління ІВ більше не зводиться лише до патентування, а включає оцінку ринкової цінності активів, аналітику патентних ландшафтів та фінансову монетизацію технологій.

Ключові індикатори ефективності ІВ охоплюють не лише кількість зареєстрованих патентів та торгових марок, а й рівень їхнього реального використання, частку доходів від ліцензування, активність у відкритих інноваційних екосистемах та глибину співпраці з науковими установами. Важливу роль відіграють цифрові технології – штучний інтелект дозволяє аналізувати глобальні патентні бази, прогнозувати розвиток технологій та знаходити оптимальні варіанти комерціалізації. Такі методики вже активно використовуються в США, ЄС та Китаї, дозволяючи компаніям швидше оцінювати перспективність своїх ІВ-активів [47].

Окрім традиційних методів оцінки, таких як метод роялті або дисконтованих грошових потоків, розширюється використання блокчейну для забезпечення прозорості угод з ІВ та захисту авторських прав. Також розвиваються ІР-біржі, що сприяють міжнародному обміну технологіями.

Таким чином, сучасні виклики у сфері інтелектуальної власності вимагають чітко визначеного набору показників та всеохоплюючої сфери сучасних дослідницьких стратегій і методів для задоволення нових потреб. Організації можуть використовувати показники ефективності для оцінки рівня

інновацій, фінансових результатів, операційної ефективності, одночасно виявляючи загрози та оптимізуючи стратегії управління ризиками та своєчасного прийняття рішень щодо управління інтелектуальною власністю. Підвищити глобальну конкурентоспроможність підприємств в країні, в тому числі і в Україні, можуть нові технології, які включають в себе інтеграцію штучного інтелекту, блокчейн та аналітику патентних ландшафтів. Визнання нових проблем у сфері інтелектуальної власності та вжиття проактивних заходів, таких як інтеграція передових технологій, матиме для України велику користь, що призведе до збільшення іноземних інвестицій, сприятиме інноваційному економічному розвитку та стійкій глобалізації.

РОЗДІЛ 2.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ У МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

2.1. Ключові глобальні тенденції у сфері управління інтелектуальною власністю

Оскільки світ стає все більш цифровим, важливість прав інтелектуальної власності стрімко зростає. Зараз інтелектуальна власність є одним із найцінніших активів будь-якої організації, включаючи патенти, товарні знаки, авторські права та комерційну таємницю. Що відіграє важливу роль у створенні можливих інновацій та зростання. Управління інтелектуальною власністю — це не статичний процес, а динамічний, який потрібно адаптувати до мінливих потреб і очікувань ринку, клієнтів, партнерів і регуляторів [48; 49].

У сучасних умовах глобалізації управління інтелектуальною власністю зазнає суттєвих трансформацій під впливом технологічного прогресу, змін у регуляторному середовищі та розвитку нових бізнес-моделей. Основні глобальні тенденції, що визначають подальший розвиток цієї сфери, включають:

1. активізація ринку послуг , пов'язаних із захистом, управлінням та комерціалізацією ІВ;
2. розвиток генеративного штучного інтелекту (GenAI) та машинного навчання (ML);
3. використання технологій блокчейн;
4. активізація патентування "зелених" технологій;
5. посилення ролі кібербезпеки в управлінні;

6. зростання глобальної активності у сфері подачі заявок на об'єкти інтелектуальної власності.

Першою ключовою тенденцією розвитку у сфері інтелектуальної власності можна вважати активізацію ринку послуг, пов'язаних із захистом, управлінням та комерціалізацією ІВ. Це дозволяє забезпечити не лише ефективний правовий захист, але й створити додану вартість завдяки інтеграції ІВ у бізнес-процеси. Важливість цього підходу підтверджується динамічним зростанням глобального ринку послуг інтелектуальної власності. У 2023 році його обсяг становив 2,8 мільярда доларів США, а до кінця 2030 року прогнозується зростання до 6,38 мільярда доларів США із середньорічним темпом зростання 12,48% у період 2024–2030 років [108].

Такі показники демонструють, що ІВ дедалі більше сприймається не лише як правовий актив, а як стратегічний ресурс, здатний генерувати значні економічні вигоди. Це відкриває нові можливості для країн і компаній щодо диверсифікації доходів через комерціалізацію інтелектуальних активів.

Однією з основних тенденцій у сфері інтелектуальної власності є розвиток генеративного штучного інтелекту (GenAI) та машинного навчання (ML – Machine Learning). Штучний інтелект (ШІ) трансформує галузі по всьому світу, і управління інтелектуальною власністю (ІВ) не є винятком. Інтеграція ШІ в процеси управління ІВ є справжньою революцією, яка надає бізнесу інноваційні інструменти для ефективного захисту, управління та монетизації інтелектуальних активів [50].

Технології ШІ покращують усі аспекти управління інтелектуальною власністю — від проведення пошуків і перевірки унікальності об'єктів до їх реєстрації та подальшого моніторингу. Згідно з останнім звітом Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), ШІ дозволяє суттєво спростити процеси, знизити витрати та підвищити точність управління ІВ. Завдяки цьому, технології ШІ стають незамінними партнерами для спеціалістів у цій галузі,

змінюючи традиційні підходи до визначення, захисту та використання інтелектуальних активів [51].

Генеративний штучний інтелект (GenAI) є підгалуззю ШІ, яка використовує моделі глибокого навчання для створення контенту, навчання на великих наборах даних і виконання завдань без жорстких обмежень. До найвідоміших прикладів GenAI належать великі мовні моделі (LLM), такі як ChatGPT, та генератори зображень, як-от DALL-E. Ці технології створюють нові можливості, водночас викликаючи виклики в аспекті захисту інтелектуальної власності.

За даними BOIB, з 2017 року кількість патентних сімейств і наукових публікацій у галузі GenAI стрімко зростає. Такий розвиток зумовлений трьома основними факторами: впровадженням більш потужних комп'ютерів, доступністю великих наборів даних для навчання та вдосконаленням алгоритмів ШІ/машинного навчання. Зокрема, трансформаторна архітектура, яка лежить в основі сучасних LLM, дозволила створювати складніші програми, що застосовуються в різних галузях.

Статистика підтверджує цей прогрес. Наприклад, кількість патентів у сфері GenAI зростає більш ніж на 800% із 2017 року, досягнувши понад 14 000 у 2023 році. У той же період кількість наукових публікацій збільшилася з 116 до понад 34 000. З 2023 року понад 25% усіх патентів GenAI і понад 45% усіх наукових робіт було зареєстровано впродовж одного року. Це свідчить про стрімкий темп розвитку та значний інтерес до технології GenAI на міжнародному рівні.

Розвиток GenAI створює нові виклики та можливості для сфери інтелектуальної власності. Технології штучного інтелекту не лише оптимізують існуючі процеси, а й змінюють підхід до роботи з інноваціями, сприяючи їх швидкому впровадженню та ефективному захисту.

Технологічний прогрес GenAI відображає різке зростання патентної діяльності. За останні 10 років кількість сімейств патентів у GenAI зростає лише

з 733 у 2014 році до понад 14 000 у 2023 році. З моменту появи трансформатора у 2017 році архітектура глибокої нейронної мережі, що стоїть за моделями великих мов, які стали синонім GenAI, кількість патентів GenAI зросла більш ніж на 800%. За той самий період кількість наукових публікацій зросла ще більше: лише зі 116 у 2014 році до понад 34 000 у 2023 році. Лише у 2023 році було опубліковано понад 25% усіх патентів GenAI і понад 45% усіх наукових робіт GenAI [49].

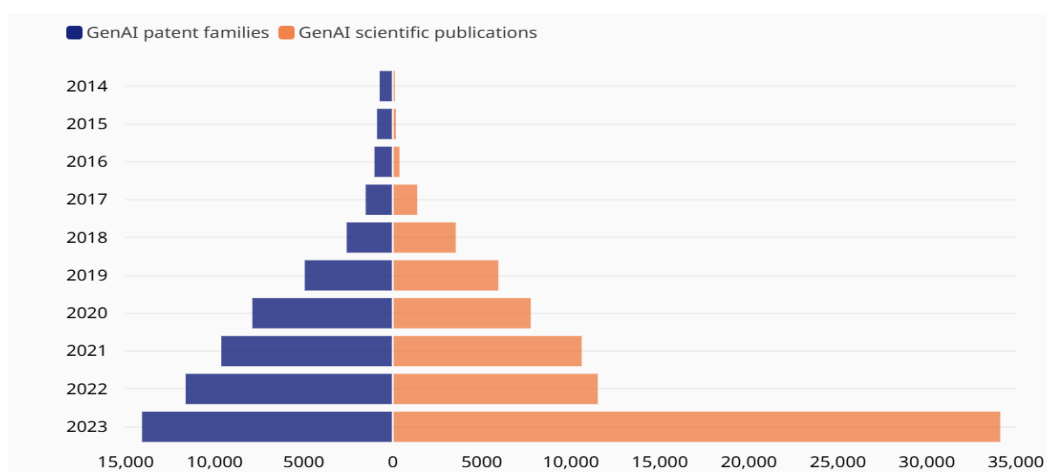

Рисунок 2.1 – Зростання патентних сімейств і наукових публікацій GenAI 2014-2023 pp [49]

Технології GenAI знаходять застосування у креативних індустріях, таких як музика, дизайн і текстовий контент. Наприклад, пісня "Heart on My Sleeve", створена за допомогою ШІ, продемонструвала, як ці інструменти здатні генерувати роботи, що викликають юридичні дискусії щодо авторських прав. Унікальна здатність GenAI створювати високоякісний контент змінює традиційні уявлення про авторство та інтелектуальні права. Однак точки дотику генеративного ШІ з інтелектуальною власністю набагато ширші, і варто пам'ятати про весь спектр прав інтелектуальної власності [50].

Така активність зумовлена розвитком потужніших комп'ютерів, доступністю великих наборів даних та вдосконаленням алгоритмів ШІ. Застосування GenAI дозволяє автоматизувати процеси реєстрації, моніторингу та захисту об'єктів інтелектуальної власності, що суттєво скорочує витрати та підвищує ефективність.

Технологія блокчейн трансформує майже всі галузі, і інтелектуальна власність більше не може ухилятися від її притискаючого впливу. Таким чином, технологія блокчейну стає наступною тенденцією у даній сфері [51].

Блокчейн вже давно сприймається як технологія, що лежить в основі криптовалют. Однак нещодавно використання блокчейну поширилося на сферу через його децентралізовану та захищену від втручання природу. Інтеграція блокчейну в ІВ зробить захист прав інтелектуальної власності більш ефективним шляхом спрощення управління та ліцензування активів ІВ. Дані технології надають можливість використовувати незмінну систему ведення записів блокчейну для керування правами ІВ та відстеження статусу/використання в реальному часі [52].

Технологія блокчейн докорінно змінює ландшафт управління цифровими правами інтелектуальної власності (ІВ), вирішуючи критичні проблеми, пов'язані з правом власності, прозорістю та захистом прав. Одним з основних внесків блокчейну в цю сферу є його здатність забезпечувати незмінний облік створення об'єктів ІВ. Кожен актив може бути промаркований у блокчейні в момент створення, що дозволяє авторам довести походження та авторство своєї роботи. Ці докази з позначкою часу можуть мати вирішальне значення під час суперечок або позовів про порушення прав, встановлюючи остаточну хронологію володіння та запобігаючи несанкціонованим претензіям.

Дані системи на основі блокчейну можуть оптимізувати процеси ліцензування та оплати, полегшуючи творцям вмісту монетизацію своєї роботи.

Автоматизуючи процеси розподілу та виплати роялті, технологія блокчейн може зменшити адміністративні витрати та гарантувати, що творці отримають справедливую винагороду за свою роботу [53].

Наразі все більше світових компанії починають використовувати технології блокчейн при управлінні цифровими правами інтелектуальної власності. Наприклад, компанія Sony [54] використовує блокчейн для покращення керування цифровими правами, а компанія Blockai, яка вже 5 років

займається розробкою та дослідженнями у сфері блокчейн-технологій та технологій штучного інтелекту, використовує дану технологію для реєстрації та керування цифровими правами для письменників і художників.

Інтеграція блокчейну в сферу інтелектуальної власності стала переломним моментом у підходах до захисту, ліцензування та моніторингу цифрових прав. Технологія блокчейн, відома своєю децентралізацією та захищеністю від втручання, забезпечує незмінний облік даних і прозорість транзакцій, що є критично важливим для авторів, винахідників та компаній.

Однією з ключових переваг блокчейну є його здатність автоматизувати управління правами інтелектуальної власності. Завдяки цьому творці можуть відслідковувати статус своїх активів у реальному часі та доводити авторство своїх робіт. Наприклад, записи в блокчейні дозволяють фіксувати походження творів з позначкою часу, що є безцінним під час вирішення спорів або судових процесів про порушення прав.

Смарт-контракти, які є частиною блокчейн-екосистеми, виконують умови угод автоматично, без посередників. Це знижує витрати на адміністрування та пришвидшує транзакції. Наприклад, платформа UJO використовує смарт-контракти для автоматизованих виплат роялті музикантам. Такий підхід забезпечує справедливий розподіл доходів і мінімізує ризики недобросовісної виплати [55].

Згідно зі звітом Coincub за 2023 рік, Китай займає провідне місце за кількістю блокчейн-патентів, із понад 84 000 зареєстрованих, тоді як США та Корея слідують із 25 000 і 16 000 відповідно. Цей статистичний показник підкреслює важливість розвитку технологій у глобальній економіці. Європейське відомство з інтелектуальної власності (EUIPO) також акцентує увагу на потенціалі блокчейну для переходу до Web 3.0. Використання цієї технології у сфері ІВ сприяє прозорості транзакцій, знижує витрати на адміністрування та розширює можливості для глобальної співпраці [56].

Технологія блокчейн також є ефективним інструментом боротьби з піратством. Відстежуваність транзакцій дозволяє авторам швидко виявляти та реагувати на несанкціоноване використання їхніх робіт. Завдяки прозорості й незмінності записів у блокчейні творці отримують повний контроль над своїми активами, що значно знижує ризики шахрайства.

Компанії, такі як Sony [54], уже впроваджують блокчейн для покращення управління цифровими правами, а IBM застосовує цю технологію для реєстрації й обміну активами між міжнародними партнерами. Такі приклади демонструють реальні успіхи блокчейну в оптимізації процесів ІВ.

У майбутньому блокчейн може стати основою глобальних систем управління ІВ, зменшуючи бар'єри для співпраці між країнами та створюючи єдину платформу для захисту інновацій. Автоматизація виплат, протидія піратству та децентралізований контроль стають ключовими перевагами цієї технології [57].

На тлі прискорення темпів деградації довкілля та зміни клімату глобальний ландшафт "зеленого" патентування зазнав безпрецедентного зростання. Сплеск патентів на "зелені" технології свідчить про глибокий зсув у бік інновацій, які є не лише економічно життєздатними, але й екологічно свідомими. Зелені патенти, що охоплюють такі сфери, як відновлювані джерела енергії, боротьба із забрудненням та стійкі сільськогосподарські практики, відображають зростаюче прагнення країн та корпорацій надавати пріоритетності сталому розвитку у своїх інноваційних стратегіях. Ця трансформація зумовлена визнанням ключової ролі, яку зелені технології відіграватимуть у формуванні сталого майбутнього.

Такі країни, як Великобританія, де спостерігається значне поширення процесу прискореного патентування «Зелений канал», а також країни з економікою, що розвивається, такі як Китай та інші країни БРІКС, роблять помітні кроки у просуванні еко-інновацій. Цей сплеск «зеленого» патентування - не просто статистична тенденція; це прояв ширшого руху за інтеграцію

сталого розвитку в саму тканину нашого економічного і технологічного прогресу [58].

Звіт GlobalData підкреслює значне зростання кількості «зелених» патентів, що стосуються зміни клімату та скорочення викидів. За останні п'ять років було подано 3 366 795 патентів на екологічну тематику, причому автомобільна галузь лідирує в цьому секторі з 179 992 патентами за останні три роки. Такі великі гравці, як Toshiba, Samsung SDI та BOE Technology Group, роблять значний внесок у розвиток технологій скорочення викидів. Зелені патенти є ключовими для інновацій, спрямованих на скорочення викидів, збереження енергії та досягнення Цілей сталого розвитку.

Така тенденція тісно пов'язана з цілями сталого розвитку ООН (SDG), такими як доступна чиста енергетика та боротьба зі змінами клімату. Водночас "зелені" патенти не лише сприяють екологічним цілям, а й надають компаніям економічні переваги, забезпечуючи їм конкурентоспроможність у зеленій економіці [59].

У цифрову епоху кібербезпека стала ключовим елементом управління інтелектуальною власністю (ІВ). Оскільки бізнес все більше покладається на цифрові платформи, ризик кібератак, витоку даних та крадіжки інтелектуальної власності зростає в геометричній прогресії. Це зробило кібербезпеку не лише технологічною необхідністю, але й стратегічним імперативом для захисту патентів, комерційної таємниці та службових даних.

Однією з визначальних тенденцій в сучасному управлінні інтелектуальною власністю є патентування інновацій у сфері кібербезпеки. Такі технології, як виявлення загроз за допомогою штучного інтелекту, безпекові рішення на основі блокчейну та пост-квантова криптографія, перебувають на передньому краї боротьби за захист ІВ. Оскільки кіберзагрози стають все більш витонченими, організації інвестують значні кошти в захист своїх власних рішень з кібербезпеки, що призводить до різкого збільшення кількості патентних заявок у цій сфері.

Регуляторні органи в усьому світі також визнають важливість кібербезпеки в управлінні ІВ. Уряди запроваджують суворі закони про захист даних, вимагаючи від бізнесу інтегрувати надійні заходи кібербезпеки у свої стратегії ІВ. Дотримання цих норм стає необхідним для компаній, щоб зменшити юридичні ризики та забезпечити безпеку своїх інтелектуальних активів [60].

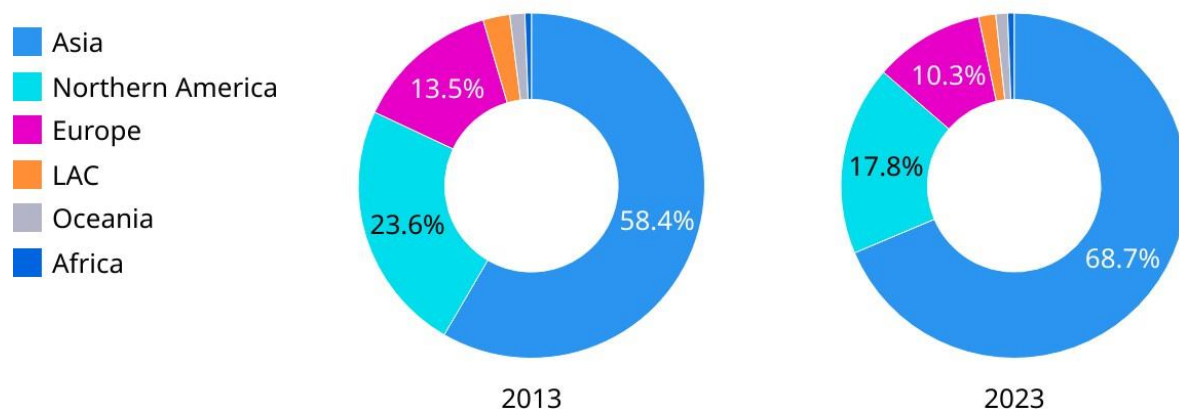
У відповідь на ці виклики організації повинні застосовувати проактивний підхід до кібербезпеки в управлінні ІВ. Це включає в себе отримання патентів на інновації в сфері кібербезпеки, впровадження передових протоколів шифрування та автентифікації, а також постійний моніторинг потенційних порушень прав інтелектуальної власності. Співпраця між юридичними командами та експертами з кібербезпеки має важливе значення для розробки комплексної стратегії, яка захищає як інтелектуальну власність, так і цифрові активи [61]. Оскільки кіберзагрози продовжують розвиватися, компанії, які надають пріоритет кібербезпеці у своїх стратегіях управління ІВ, отримують конкурентну перевагу, забезпечуючи довгострокову безпеку та цінність своїх інновацій [62].

Глобальні тенденції у сфері інтелектуальної власності також підтверджуються статистичними даними щодо динаміки подачі заявок на патенти, торговельні марки та промислові зразки. Це свідчить про зростання інноваційної активності в різних галузях економіки та посилення ролі ІВ як стратегічного активу для компаній і держав.

Тенденція до глобальних патентних заявок постійно зростає. У 2023 році у світі було подано рекордні 3,46 мільйона патентних заявок, що на 1,7% більше, ніж у попередньому році. Основним драйвером зростання стали Китай (+57 830 заявок), Південна Корея (+15 628), США (+12 682), Японія (+9 040) та Індія (+8 734). Важливо зазначити, що з 2015 року Національна адміністрація інтелектуальної власності Китаю (CNIPA) стабільно отримує понад мільйон

заявок щороку, що свідчить про рішучу прихильність країни до технологічного прогресу.

Глобальний розподіл патентних заявок свідчить про домінування Азії, яка отримує 67,9% від загальної кількості заявок. Частка Північної Америки впала на 6,2% з 2013 по 2023 рік, а частка Європи знизилася на 4,4% за той самий період. Це підкреслює зміщення центру інноваційної діяльності у бік Азії та важливість стратегічних партнерств для інших регіонів.

Note: LAC is Latin America and the Caribbean.

Source: World Intellectual Property Indicators 2024

Рисунок 2.2 – Патентні заявки розподілені за регіонами, 2013-2023 рр [64]

У сфері торговельних марок у 2023 році було подано 11,6 мільйона заявок, що на 157 000 менше, ніж у попередньому році. Найбільший приріст відбувся у секторі досліджень і технологій, що відображає посилення ролі інноваційних галузей у глобальній економіці. Китай та Індія очолюють подання заявок у фармацевтичному секторі, тоді як у США домінує сектор одягу та аксесуарів.

Щодо промислових зразків, у 2023 році кількість заявок зросла на 4% до 1,19 мільйона. Основним джерелом зростання залишаються країни Азії, зокрема Китай, на який припадає 54,2% усіх заявок. Водночас кількість зареєстрованих промислових зразків зменшилася на 7%, що може свідчити про затримки в обробці заявок або зміни стратегій реєстрації [64].

Глобальні тенденції в управлінні інтелектуальною власністю відображають вплив технологічного прогресу, економічної динаміки та змін у правовому регулюванні. Розвиток генеративного штучного інтелекту, блокчейну, активізація патентування "зелених" технологій і посилення ролі кібербезпеки підкреслюють стратегічне значення ІВ у сучасній економіці.

У підсумку, аналіз глобальної інформації у сфері управління інтелектуальною власністю дає підстави стверджувати, що ця галузь зазнає стрімких змін, зумовлених технологічними змінами, глобалізацією економіки та зростаючими регуляторними вимогами. Поява генеративного штучного інтелекту, блокчейн-технологій, агресивних зелених патентів та активізація діяльності у сфері кібербезпеки - все це свідчить про те, що інтелектуальна власність є важливим стратегічним ресурсом для бізнесу та економіки. Зростання кількості патентних заявок та переміщення центру інноваційної діяльності в Азію свідчить про важливість інформації, що охороняється, як фактору глобального прогресу. Ефективне управління ІВ залежить від застосування сучасних технологій, міжнародних відносин та адаптивної політики, спрямованої на підтримку конкурентоспроможності та сталого економічного розвитку.

2.2. Національні політики та міжнародна взаємодія щодо розвитку сфери інтелектуальної власності

Більшість країн приділяють увагу розвитку національної інтелектуальної власності. Уряди стимулюють комерціалізацію винаходів через партнерства, ліцензійні угоди та підтримку інфраструктури. Важливим є розвиток стартапів шляхом фінансування, менторських програм та створення інкубаторів.

Національні політики у сфері інтелектуальної власності охоплюють кілька ключових напрямів, спрямованих на забезпечення ефективного управління, захисту та стимулювання інноваційної діяльності. Основні типи політик включають: політику розвитку інноваційної екосистеми, політику захисту прав інтелектуальної власності, політику комерціалізації інтелектуальних активів, політику міжнародної інтеграції та співробітництва, а також політику забезпечення доступу до знань і технологій. У подальшому ці політики будуть детально розкриті для аналізу їх впливу на розвиток інтелектуальної власності у глобальному контексті.

Держави прагнуть узгодити свої системи ІВ із глобальними стандартами для полегшення комерціалізації. У цьому контексті країни прагнуть узгодити свою національну систему інтелектуальної власності з системою своїх основних торгових партнерів і глобальними тенденціями інтелектуальної власності. На практичному рівні приєднання до міжнародних договорів з інтелектуальної власності, таких як Мадридська угода про міжнародну реєстрацію торгових марок, може полегшити доступ компаній до іноземних ринків і захист прав інтелектуальної власності.

Співпраця з міжнародними партнерами та участь у багатосторонніх форумах важливі для вирішення глобальних проблем ІВ. Країни гармонізують системи ІВ, обмінюються досвідом і спільно вирішують транскордонні виклики, такі як цифрове піратство та контрафакт. Продаж контрафактних товарів на онлайн-ринках, цифрове піратство та онлайн-порушення становлять зростаючу загрозу, з якою стикаються творці та інноватори, і показують, де транскордонне співробітництво між країнами може забезпечити успішні рішення.

Іншим пріоритетом багатьох керівників відомств інтелектуальної власності є надання своїм урядам і громадськості покращеного доступу до даних, пов'язаних з інтелектуальною власністю, щоб краще зрозуміти ринкові, технологічні та інноваційні тенденції, особливо в галузях економіки, які

використовують інтелектуальну власність. Використання технологічної інформації, що міститься в патентах та інших документах з інтелектуальної власності, як джерело інформації для ефективних інновацій давно визнано важливим інструментом політики та стає все більш цінним у глобальній цифровій економіці та економіці, що керується даними [63].

Держави прагнуть балансувати між захистом прав ІВ та доступом до знань. Ключові виклики – патентні монополії, відкритий доступ до науки та доступність ліків. Надмірно жорсткі патентні закони можуть обмежувати інновації, перешкоджаючи використанню та вдосконаленню існуючих технологій, особливо у сфері охорони здоров'я, де патентні бар'єри можуть робити ліки недоступними для багатьох людей. З іншого боку, ініціативи відкритого доступу сприяють ширшому розповсюдженню наукових знань, але можуть зменшити стимули для інвестування в дослідження та розробки. Таким чином, необхідно знайти баланс, який би одночасно захищав права творців та забезпечував суспільству доступ до необхідних знань і технологій [64].

Подібним чином етичні міркування в таких галузях, як штучний інтелект, біотехнології та генна інженерія, є предметом багатьох громадських і політичних дебатів. Інтелектуальна власність відіграє важливу роль у культурній політиці, а також у розвитку й захисті художнього вираження та традиційних знань. Забезпечення узгодженого та збалансованого підходу, який враховує інтереси всіх зацікавлених сторін, має вирішальне значення для максимізації переваг ІВ, одночасно вирішуючи потенційні виклики та сприяючи суспільним інтересам. Якщо розглядати на прикладі держав, можна узагальнити наступні виклики та пріоритети політики у таблицю 2.1, яка наведена нижче:

Таблиця 2.1 – Політики розвитку інтелектуальної власності у різних країнах [63]

Країна	Ключові напрями розвитку ІВ	Основні ініціативи та документи
Колумбія	Розвиток регіональної інноваційної екосистеми, комерціалізація ІВ	Національний план розвитку (2019–2022) – підтримка технологічного трансферу та доступу до знань у всіх регіонах країни.
Ботсвана	Перехід до економіки, що базується на знаннях	Політика ІВ Ботсвани (VIPP, 2022) – розвиток науки та технологій для підтримки інноваційного підприємництва.
Азербайджан	Інтеграція ІВ у економічний розвиток, підтримка стартапів	Національна стратегія до 2030 року (2021) – створення конкурентного ринку ІВ, стимулювання інноваційних компаній.
Єгипет	Сталий розвиток та інновації у пріоритетних секторах	Бачення 2030 та Стратегія сталого розвитку – перша національна стратегія ІВ (2022), спрямована на економічне зростання через інновації.

У сучасному світі держави приділяють все більше уваги розвитку національних політик у сфері інтелектуальної власності (ІВ), використовуючи її як стратегічний інструмент для стимулювання інновацій та економічного зростання. Уряди впроваджують політичні та програмні механізми, такі як підтримка підприємництва, сприяння трансферу технологій, міжнародне співробітництво та гармонізація національного законодавства із глобальними стандартами.

Більшість держав розробляють комплексні стратегії для розвитку інтелектуальної власності та її інтеграції у національну економіку. Зокрема:

- Китай активно підтримує інновації, зберігаючи високу частку поданих патентних заявок у світі (46,8% у 2022 році).
- Саудівська Аравія у рамках Vision 2030 спрямовує інтелектуальну власність на диверсифікацію економіки та зменшення залежності від нафти.
- Індія лідирує у сфері фармацевтики, демонструючи високі темпи подання заявок на торговельні марки у біотехнологічному секторі.
- ЄС проводить політику гармонізації стандартів ІВ, що дозволяє підприємствам отримувати міжнародний захист у єдиному правовому просторі [67].

Україна також активно розвиває свою систему інтелектуальної власності. У 2023 році Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (UANIPIO) та Європейська агенція інтелектуальної власності (EUIPO) підписали Меморандум про взаєморозуміння. Це дозволило гармонізувати українські процедури експертизи торговельних марок і промислових зразків із європейськими стандартами та інтегрувати дані в міжнародні бази (TMview, DesignView тощо). Така інтеграція сприяє посиленню правозахисту українських винаходів та залученню іноземних інвестицій.

Дана угода сприяє зміцненню правозастосування через обмін інформацією щодо економічних аспектів інтелектуальної власності, виконання нормативно-правових актів і боротьбу з шахрайством. Такі заходи не лише модернізують ІР-систему України, але й розширюють можливості залучення іноземних інвестицій та сприяють інтернаціоналізації українського бізнесу. Особлива увага приділяється інтеграції України в економічний простір ЄС, що дозволить українським підприємцям ефективніше конкурувати на міжнародному рівні, а також забезпечить кращий захист інтелектуальних прав громадян та інноваційних продуктів на глобальному ринку [66].

У 2024 році УкрНОІВІ затвердив "Стратегічний план розвитку на 2024-2028 роки", який визначає місію, стратегічні напрями, цілі та завдання офісу на

найближчі роки. План враховує виклики, пов'язані з повномасштабною війною, та спрямований на посилення ролі інтелектуальної власності у відновленні та технологічному розвитку України.

Таблиця 2.2 - Стратегічний план розвитку на 2024-2028 роки IP Office

Основні стратегічні напрями плану 2024-2028	Опис
Розвиток міжнародного співробітництва	Посилення партнерства з WIPO, EUIPO, EPO, USPTO та іншими офісами ІВ.
Надійний захист прав ІВ	Гармонізація експертизи патентів, торговельних марок, промислових зразків.
Цифрова трансформація	Впровадження сучасних інформаційних технологій у сферу ІВ.
Правова підтримка	Формування ефективного правового поля для захисту прав ІВ.
Захист прав ІВ	Впровадження нових адміністративних процедур, медіації та альтернативних методів вирішення спорів.
Платформа для діалогу	Створення майданчика для співпраці між бізнесом, державою та науковими установами.
Інноваційний прорив	Підтримка стартапів, розробка механізмів стимулювання інноваційної діяльності.
Прозорість діяльності УкрНІОІВІ	Посилення звітності та відкритості діяльності установи.
Розвиток кадрового потенціалу	Формування кваліфікованої команди для реалізації стратегії розвитку ІВ.

Джерело: складене автором на основі [68]

Ці стратегічні напрями відображають прагнення України інтегруватися у європейську та світову спільноту, забезпечити надійний захист прав інтелектуальної власності та сприяти інноваційному розвитку країни.

Інтелектуальна власність є важливим фактором глобальної економіки, і національні політики повинні враховувати міжнародні тенденції, щоб ефективно підтримувати інновації. Україна має всі можливості стати активним учасником міжнародної системи ІВ, адаптуючи свої правові механізми та інтегруючись у глобальні ринки [67].

2.3. Корпоративні стратегії на міжнародних ринках об'єктів інтелектуальної власності

Інтелектуальна власність є ключовим активом у глобальній економіці, забезпечуючи компаніям конкурентну перевагу та сприяючи їх зростанню. Інтелектуальна власність відноситься до творінь розуму, таких як винаходи, торгові марки, комерційна таємниця та творчі роботи, які можуть бути захищені за допомогою юридичних засобів. Розуміння значення інтелектуальної власності в корпоративній стратегії має важливе значення для максимізації потенціалу компанії та забезпечення довгострокового успіху.

Інтелектуальна власність відіграє вирішальну роль у корпоративній стратегії, оскільки вона надає компаніям конкурентну перевагу та допомагає забезпечити їх ринкову позицію. Захищаючи свої активи інтелектуальної власності, компанії можуть перешкодити іншим несправедливо отримувати вигоду від своїх інновацій та ідей. Цей захист заохочує інвестиції в дослідження та розробки, сприяючи інноваціям та зростанню в організаціях.

Крім того, інтелектуальна власність може бути використана стратегічно для отримання доходу та підвищення прибутковості. Компанії можуть монетизувати свої активи інтелектуальної власності за допомогою ліцензійних угод, партнерств та створення нових продуктів або послуг. Це не тільки забезпечує додаткові потоки доходу, але й зміцнює загальний бренд компанії та присутність на ринку [68].

Успішна міжнародна стратегія у сфері ІВ починається з ретельного визначення ринкових пріоритетів, узгоджених з ширшими бізнес-цілями. Компанії повинні оцінити такі фактори, як розмір ринку та його економічний потенціал, культурну відповідність та місцевий попит, конкурентне середовище та ризики порушення прав, правову базу та можливості правозастосування, а також потреби в ресурсах для захисту ІВ. Таке

визначення пріоритетів забезпечує ефективний розподіл ресурсів і запобігає надмірному проникненню на менш стратегічні ринки.

Для ефективного захисту та комерціалізації ІВ компанії використовують різні стратегії, які забезпечують максимальну вигоду від їхніх нематеріальних активів. Дані стратегії наведені у таблиці 2.4:

Таблиця 2.4. - Стратегії використання ІВ у міжнародному бізнесі [68]

Стратегія	Опис
Ліцензування	Надання прав третім сторонам в обмін на роялті.
Франчайзинг	Дозволяє іншим компаніям використовувати бренд та технології.
Спільні підприємства	Взаємодія з місцевими компаніями для уникнення правових ризиків.
Стратегічні патентні портфелі	Визначення ключових технологій для максимального правового захисту.
Моніторинг ІВ	Постійне відстеження ринку для виявлення порушень.

Окрім вибору стратегії, компаніям необхідно враховувати досвід інших корпорацій, що зазнали труднощів або досягли успіху при виході на міжнародні ринки. Наприклад, китайські компанії Xiaomi та Huawei стикнулися із серйозними патентними обмеженнями у США через недостатню підготовку до місцевого правового середовища. Аналогічно, західні компанії, що виходять на азійські ринки, часто опиняються у не вигідному становищі, коли не враховують місцеві вимоги щодо захисту прав ІВ та механізми правозастосування.

Чітке визначення пріоритетів захисту ІВ допомагає ефективно розподіляти ресурси. Наприклад, технологічні компанії зосереджуються на патентному захисті, бренди – на торговельних марках, а компанії з унікальними виробничими процесами – на комерційній таємниці. Яскравий приклад – Coca-Cola, яка понад століття використовує комерційну таємницю для захисту своєї формули, що дозволило їй уникнути необхідності патентування, яке має обмежений термін дії [69].

У сучасному глобалізованому бізнес-середовищі ефективне управління інтелектуальною власністю (ІВ) є ключовим фактором успіху компаній на міжнародних ринках. Компанії, такі як IBM та Samsung, активно використовують аналіз патентного ландшафту для визначення перспективних напрямків інвестицій у дослідження та розробки, що сприяє створенню стратегічних патентних портфелів. Ці портфелі забезпечують як захист від конкурентів, так і можливості для ліцензування.

Активний моніторинг діяльності конкурентів у сфері ІВ надає стратегічні переваги, дозволяючи вчасно виявляти нові технології та ринкові зміни, розуміти основні напрями досліджень і розробок конкурентів, а також ідентифікувати потенційні ризики порушення прав та можливості для стратегічного позиціонування. Наприклад, Samsung успішно застосовує моніторинг ІВ конкурентів для прогнозування ринкових тенденцій та диференціації своєї продукції, уникаючи при цьому конфліктів у сфері ІВ.

Ефективний захист прав ІВ вимагає надійних стратегій транскордонного правозастосування, включаючи розуміння різних правових систем у різних юрисдикціях, налагодження відносин з місцевими органами влади та митними службами, залучення місцевих юридичних експертів до процесу правозастосування та координацію зусиль по боротьбі з контрафактною продукцією на міжнародному рівні. Історії успіху, такі як антипіратські кампанії Microsoft на ринках, що розвиваються, демонструють важливість співпраці з місцевими органами влади та юридичними експертами для ефективного захисту прав ІВ [68].

Розвиток електронної комерції створив нові виклики для захисту прав ІВ, оскільки контрафактні товари можуть легко продаватися за кордоном через онлайн-платформи. Компанії повинні впроваджувати складні системи онлайн-моніторингу для виявлення та боротьби з порушеннями прав ІВ на цифрових ринках. Великі бренди, такі як Louis Vuitton і Nike, розробили комплексні програми захисту прав ІВ в Інтернеті, які поєднують автоматизовані

інструменти моніторингу з оперативними судовими позовами для захисту своїх прав у цифровій сфері [68].

Проактивний моніторинг ризиків у сфері ІВ значно еволюціонував з розвитком технологій і тепер включає впровадження автоматизованих систем моніторингу, використання платформ управління ІВ на основі штучного інтелекту, регулярний аналіз заявок та ринкової діяльності конкурентів і швидке реагування на потенційні порушення. Компанії, такі як Pfizer та Novartis, є прикладами ефективного моніторингу ризиків у сфері ІВ за допомогою складних систем управління, які відстежують діяльність конкурентів та захищають їхні патентні портфелі.

Успіх на міжнародних ринках вимагає ретельної адаптації до місцевої системи ІВ, включаючи розуміння критеріїв патентоспроможності в конкретній юрисдикції, орієнтування в місцевих нормах щодо торговельних марок і культурних особливостях, вирішення мовних проблем і проблем перекладу, а також дотримання місцевих процедур подання заявок і правозастосування. Випадки, подібні до проблем компанії Tesla з торговельною маркою в Китаї [70], підкреслюють важливість розуміння та адаптації до місцевих систем ІВ перед виходом на ринок.

Партнерство з місцевими суб'єктами стає все більш важливим у глобальній стратегії ІВ, пропонуючи такі переваги, як доступ до знань та досвіду місцевого ринку, посилення захисту ІВ завдяки спільним ресурсам, зменшення судових ризиків завдяки стратегічним альянсам, а також можливості для спільних інновацій та розробок. Наприклад, партнерство Microsoft з індійськими компаніями, що займаються розробкою програмного забезпечення, забезпечило як технічну експертизу, так і захист від місцевих проблем у сфері ІВ під час розширення ринку [71] .

Управління витратами на глобальну охорону ІВ вимагає складних стратегій, які забезпечують баланс між всеосяжною охороною та фінансовою ефективністю. Ефективні стратегії управління витратами на ІВ включають

зосередження охорони на основних патентах і торговельних марках, надання пріоритету високоприбутковим ринкам для первинних заявок, використання поетапних підходів до подання заявок для розподілу витрат і використання міжнародних систем подання заявок для підвищення ефективності витрат.

Оптимізація портфеля стала критично важливим аспектом глобальної стратегії у сфері ІВ, що вимагає регулярного перегляду та коригування для підтримання ефективного захисту при одночасному контролі витрат. Цей процес передбачає виявлення та підтримку найцінніших активів ІВ, відмову від непрофільних або малоефективних патентів, стратегічне планування поновлення та продовження строків дії, а також збалансування географічного охоплення з бізнес-цілями компанії. Регулярний перегляд портфеля ІВ дозволяє ефективно розподіляти ресурси, скорочувати витрати та забезпечувати довгострокову конкурентну перевагу на міжнародному ринку.

Глобалізація та технологічний прогрес посилюють значення ІВ у міжнародному бізнесі. Компанії, що розробляють ефективні стратегії захисту ІВ, використовують міжнародні механізми та враховують ринкові особливості, мають вищі шанси на успішну міжнародну експансію. Вибір правильного методу захисту, як показує приклад Coca-Cola, може суттєво вплинути на довгостроковий успіх компанії. У сучасних умовах ефективне управління ІВ є не лише юридичною необхідністю, а й важливим конкурентним інструментом для сталого розвитку та зростання на світовому ринку.

2.4. Особливості управління об'єктами інтелектуальної власності на прикладі корпорації Apple

У технологічному середовищі, що постійно розвивається, Apple виступає як маяк інновацій і дизайну, захоплюючи споживачів у всьому світі

своїми елегантними продуктами та підходом, орієнтованим на користувача. За даними Statista, завдяки глобальній присутності в понад 150 країнах і приблизному доходу в 391,04 мільярда доларів у 2024 році, успіх Apple є свідченням її гармонійного поєднання диференціації, адаптивності та непохитної відданості якості [73].

Глобальна стратегія Apple ґрунтується на концепції «диференціації», стратегічному підході, який виділяє її серед конкурентів. Постійно розсуваючи межі інновацій, Apple вирізала собі нішу, пропонуючи продукти, які є не лише технологічно передовими, але й естетично привабливими та зручними для користувача. Ця диференціація дозволила Apple завоювати лояльну клієнтську базу та створити сильний бренд у всьому світі.

Стратегія Apple з часом розвивалася, адаптуючись до мінливої динаміки міжнародного ринку. На початку свого існування компанія зосереджувалася на інноваціях, невпинно розробляючи передові технології та новаторські розробки. Однак у міру дорослішання компанія визнала важливість досвіду клієнтів і почала приділяти цьому аспекту більшу увагу. Сьогодні глобальна стратегія Apple — це безперебійне поєднання інновацій і орієнтації на клієнта, що забезпечує відповідність її продуктів і послуг потребам і вподобанням споживачів у всьому світі [74].

Завдяки своїй глобальній стратегії проникнення на ринок Apple Inc. стали не лише піонером технологічних інновацій, але й майстром захисту своєї інтелектуальної власності. Невпинне прагнення компанії захистити свої винаходи та проекти сформувало індустрію технологій і встановило стандарти глобального підходу до захисту прав інтелектуальної власності [75].

Патентна стратегія Apple бере свій початок у 2006 році, коли Стів Джобс вирішив запатентувати iPhone ще до його випуску. Цей підхід відображав філософію Джобса патентувати кожен мислимий ідею, незалежно від планів її реалізації. Результатом цієї стратегії стало велике патентне портфоліо, яке

служує як для захисту інновацій Apple, так і для запобігання впровадженню конкурентами подібних технологій [76].

Заявки на патенти та товарні знаки, подані компанією Apple протягом багатьох років, дають уявлення про минулі та поточні розробки продуктів і демонструють пріоритетність захисту інтелектуальної власності для компанії. Apple має майже 1000 торгових марок, зареєстрованих у США, і ще понад 350 незареєстрованих. Список торговельних марок, опублікований Apple, хоча й зазначається як невичерпний, представляє лише малу частину цього.

Кількість патентів, які Apple подала та отримала в усьому світі, невпинно зростала протягом останніх 20 років, як показано на діаграмі нижче.

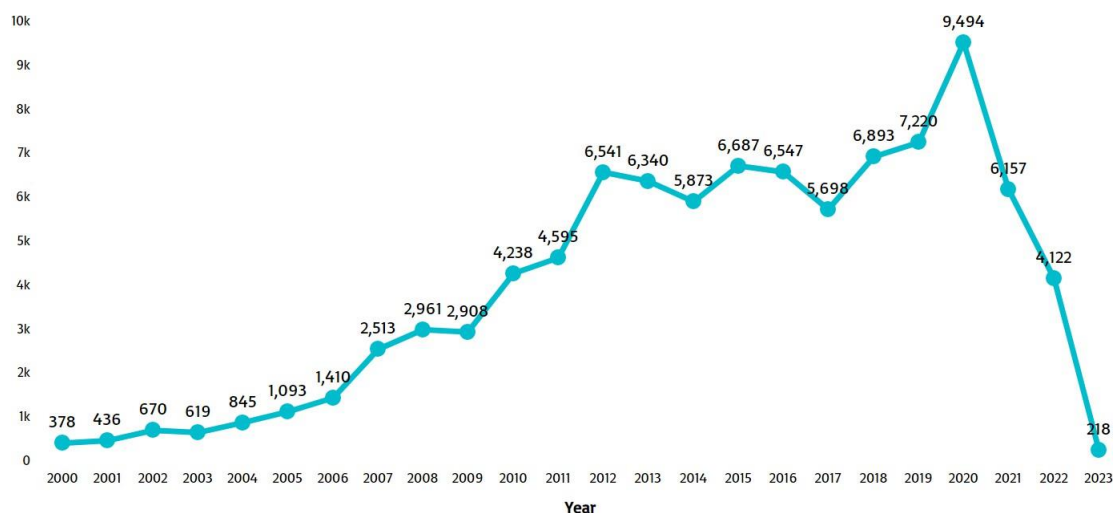

Рисунок 2.3 – Тенденція до реєстрації патентів Apple, 2000-2023 рр [77]

Хоча на графіку і зображено, що за останні роки зменшилася кількість патентів, але це не зовсім так. Зазвичай заявка на патент може бути опублікована до 18 місяців. Отже, це не свідчить про зменшення кількості заявок на патенти.

Загалом Apple має 95 500 патентів по всьому світу. Ці патенти належать до 34137 унікальних сімейств патентів. З 95500 патентів 78104 патенти є активними. Якщо розглядати кількість поданих патентів через призму країн світу, то можна прослідкувати на графіку наступну тенденцію: найбільше патентів у період з 2000 по 2003 року Apple подали в США, на другому місці - Китай, а на третьому - Європа.

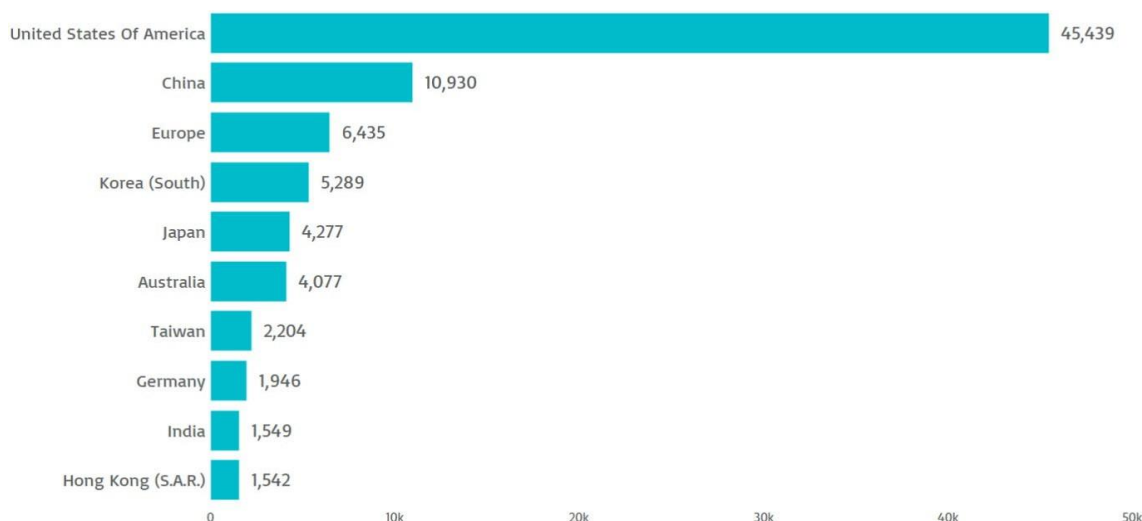

Рисунок 2.4 - Патентна активність Apple Inc. у топ-10 країн світу [78]

Домінуючий патентний портфель Apple Inc. у Сполучених Штатах, який, згідно з даними, налічує 45 439 патентів, відображає складну взаємодію стратегічних, географічних і правових факторів, що сформували підхід компанії до інтелектуальної власності. Істотна різниця між кількістю заявок у США та в інших країнах (Китай посідає друге місце з 10 930 патентами) підкреслює стратегічний акцент Apple на своєму внутрішньому ринку.

Таку концентрацію патентів у США можна пояснити кількома ключовими факторами, які в сукупності пояснюють стратегію подачі заявок на патенти Apple. Компанія користується перевагами глибокого знання патентної системи США та налагодженими відносинами з місцевими патентними повіреними, що робить процес подачі заявок більш ефективним та економічно вигідним. Сполучені Штати також є найбільшим і найприбутковішим ринком для Apple, де конкуренція з боку інших технологічних гігантів, таких як Google, Microsoft і Samsung, є найбільш інтенсивною, що вимагає надійного патентного захисту [78].

Репутація патентної системи США як такої, що має сильні механізми правозастосування та значні збитки у випадках порушення прав, ще більше стимулює Apple надавати пріоритет подачі заявок на внутрішньому ринку. Ця стратегія набула особливого значення під час патентних війн щодо смартфонів,

особливо в юридичних баталіях Apple з Samsung, що підкреслило вирішальну роль сильного патентного портфеля для захисту частки ринку та технологічних інновацій [78].

Розташування компанії в Кремнієвій долині забезпечує доступ до найкращих інженерних талантів і ставить її в центр динамічної інноваційної екосистеми, що призводить до збільшення кількості патентів. Крім того, концентрація науково-дослідних центрів Apple у США природно призводить до збільшення кількості патентних заявок, оскільки інновації, як правило, з'являються саме в цих центрах [79].

Патентна система США також пропонує стратегічні переваги з точки зору встановлення пріоритетних прав для міжнародних патентних заявок, що робить логічним подачу заявки спочатку в США, перш ніж шукати захисту на інших ринках. Такий комплексний підхід до патентного захисту слугує кільком бізнес-цілям, функціонуючи як захисний щит від позовів конкурентів, так і наступальний інструмент у переговорах про перехресне ліцензування, а також генеруючи дохід за рахунок ліцензійних угод. Географічний розподіл патентного портфеля Apple, як показано на графіку, свідчить про ретельно продуману глобальну стратегію інтелектуальної власності, яка надає пріоритет ринку США, зберігаючи при цьому значний захист на інших ключових ринках, що відображає еволюцію компанії від виробника комп'ютерів до світового технологічного лідера з різноманітною продуктовою екосистемою, яка вимагає всебічного патентного захисту [80].

Участь Apple у патентних судових процесах мала глобальний вплив, вплинувши на захист патентів у різних юрисдикціях. Як транснаціональна корпорація, Apple бере участь у патентних суперечках у багатьох країнах, у кожній з яких є своя правова система та стандарти захисту патентів. Успіх компанії в цих випадках часто створював прецеденти, які впливали на те, як патенти тлумачаться та застосовуються за межами Сполучених Штатів.

Однією з ключових сфер, де Apple вплинула на глобальний захист патентів, є гармонізація патентних стандартів. Через судові баталії в Європі, Азії та інших регіонах Apple внесла свій внесок у розробку більш узгоджених і передбачуваних стандартів щодо дійсності патентів і їх застосування. Це допомогло зменшити різницю в тому, як патенти розглядаються в різних юрисдикціях, полегшивши компаніям захист своєї інтелектуальної власності в глобальному масштабі.

Для компаній, які здійснюють міжнародні операції, це підкреслює важливість розуміння глобального патентного ландшафту та того, як правові прецеденти, створені в одній юрисдикції, можуть впливати на інші. Компанії повинні співпрацювати з фахівцями з права, які мають досвід у міжнародному патентному праві та можуть орієнтуватися в складнощах захисту патентів у багатьох країнах. Приймавши глобальний погляд на захист патентів, підприємства можуть забезпечити постійний і ефективний захист своєї інтелектуальної власності, незалежно від того, де вони працюють. Як зазначалось вище, Apple прийняла підхід «перемоги за будь-яку ціну», який призводить до перемог в суді, але в кінцевому підсумку є контрпродуктивним.

Патенти на дизайн, які захищають естетичні, а не функціональні елементи, стали потужною зброєю в юридичному арсеналі Apple. На відміну від утилітарних патентів, вони зосереджені виключно на декоративних аспектах продуктів. Хоча патенти на дизайн традиційно захищають предмети, що цінуються насамперед за їхній зовнішній вигляд - наприклад, декоративні вазы або оригінальне взуття, - їхнє застосування до смартфонів є суперечливим розширенням цього захисту [81].

Складність цього питання вийшла на перший план у знаковій справі Apple проти Samsung. Судовий розгляд стосувався трьох патентів на дизайн: форми передньої панелі iPhone, скошеного краю спереду та графічного розташування іконок на пристроях iOS. У 2012 році суд присяжних зобов'язав Samsung виплатити 399 мільйонів доларів США, що становить загальний

прибуток компанії від продажу пристроїв, які порушують патенти. Це рішення підняло серйозні питання щодо пропорційності збитків у справах про патентування промислових зразків [82].

Фундаментальне питання полягає в тлумаченні того, що є «виготовленим виробом» згідно з патентним правом. Широке тлумачення судами нижчих інстанцій дозволило Apple вимагати від Samsung весь прибуток за пристрої, які лише частково включали запатентовані промислові зразки [83].

Подальше одноголосне рішення Верховного Суду поставило під сумнів таку інтерпретацію, заявивши, що розрахунок прибутку не обов'язково повинен базуватися на всьому споживчому продукті. Це рішення відкрило двері для більш нюансованого підходу до відшкодування збитків від порушення патенту на промисловий зразок.

Досвід Apple демонструє, що ефективне управління інтелектуальною власністю є не лише юридичним інструментом захисту, але й ключовим елементом стратегії глобального бізнесу. Компанія успішно поєднує патентний захист, реєстрацію торговельних марок і комерційні таємниці для забезпечення своєї конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Стратегічна концентрація на внутрішньому ринку США, активне використання патентних портфелів у судових процесах, а також адаптація до особливостей різних юрисдикцій дозволяють Apple ефективно управляти своїми інноваціями та зміцнювати позиції на глобальному рівні. Приклад Apple підтверджує важливість комплексного підходу до управління ІВ, що охоплює як юридичний захист, так і стратегічне планування, забезпечуючи довгострокову стійкість і зростання компанії в умовах жорсткої міжнародної конкуренції.

РОЗДІЛ 3.

ПЕРСПЕКТИВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ В УКРАЇНІ

3.1. Оцінка поточного стану управління інтелектуальною власністю в Україні

Ефективне управління інтелектуальною власністю є наріжним каменем економічного розвитку України, сприяння інноваціям, підприємництву та глобальній конкурентоспроможності. Оскільки Україна продовжує свою інтеграцію до Європейського Союзу (ЄС), приведення її правової бази у сфері ІВ у відповідність до міжнародних стандартів стало стратегічним пріоритетом. Захист інтелектуальної власності заохочує інвестиції в дослідження і розробки, стимулює технологічний прогрес і підтримує зростання наукомістких галузей, особливо в таких секторах, як ІТ, фармацевтика та сільське господарство.

Такі проекти, як EU4IP – проект співпраці між EUIPO та національними відомствами інтелектуальної власності – УКРНОІВІ (український ІР офіс), Sakpatenti (Грузія) та AGEPI (Молдова) – для зміцнення прав інтелектуальної власності в Україні, Грузії та Молдові за підтримки ЄС, висвітлюють зусилля України, спрямовані на гармонізацію її правової та інституційної бази ІВ з директивами ЄС, забезпечуючи відповідність глобальним торговельним угодам, таким як Угода ТРІПС.

Проект EU4IP є важливим інструментом підтримки малого та середнього бізнесу, підприємств, креативних діячів та інноваторів, які потребують злагоджених зусиль для забезпечення охорони й захисту прав інтелектуальної власності. Окрім цього, він відкриває нові можливості для комерціалізації

інтелектуальних продуктів, що є ключовим напрямом роботи для України на даному етапі.

Наслідки війни, розв'язаної росією, посилили існуючі виклики. Зокрема, це стосується значних втрат серед населення, руйнування інфраструктури та виснаження фінансових ресурсів, що негативно позначається на системі інтелектуальної власності, а також на креативному та інноваційному секторах. Це впливає як на створення нових інтелектуальних продуктів, так і на процес їх комерціалізації.

Попри всі труднощі, статистика свідчить про відновлення інтересу до охорони прав інтелектуальної власності та зростання кількості поданих заявок, що є позитивним сигналом для галузі [84].

Як показує річний звіт УКРНОІВІ, у 2023 році надійшло понад 38 тис. заявок на об'єкти промислової власності (табл. 3.1), з них понад 2,9 тис. – на винаходи, 3,5 тис. – на корисні моделі, понад 1,1 тис. – на промислові зразки, 30798 – на торговельні марки (у т. ч. 25232 заявки – за національною процедурою).

Таблиця 3.1 – Надходження заявок на об'єкти промислової власності, 2019-2023 рр, [85]

Об'єкти промислової власності	2019	2020	2021	2022	2023
Усього	57136	46043	49131	29114	38325
Винаходи	3856	3194	33390	2758	2911
Корисні моделі	8454	5273	4427	2378	3504
Промислові зразки	2627	2025	1836	825	1112
Торговельні марки	42193	35540	39471	23153	30798
- за національною процедурою	33735	27896	31350	16234	25232
- за Мадридською системою	8458	7644	8121	6919	5566
Географічні значення	6	2	7	-	-

У 2023 році через систему електронного подання заявок на об'єкти промислової власності подано 26791 заявку, що становить 81,8% від загальної кількості поданих заявок (табл.3.2) [85; 86].

Таблиця 3.2 – Надходження заявок через систему електронного подання, 2019-2023 рр [85]

Об'єкти промислової власності	2019	2020	2021	2022	2023
Усього	14998	21025	24468	13099	26791
Винаходи	939	1213	1099	941	2299
Корисні моделі	722	1060	977	714	1342
Промислові зразки	771	1045	972	455	912
Торговельні марки	12566	17707	21420	10989	22238
Відсоток від загальної кількості поданих заявок (%)	26,2	45,7	49,8	45,2	81,8

Дану тенденцію зростання можна розглядати як доказ значного прогресу в цифровізації управління інтелектуальною власністю в Україні. Цей показник відображує високий рівень адаптації користувачів до сучасних цифрових сервісів. Це важливий крок до підвищення ефективності адміністративних процедур у цій галузі. При використанні електронних систем, можна скоротити час обробки заявок, зменшити ймовірність людських помилок, зробити процес реєстрації більш доступним для широкого кола заявників, включаючи малі та середні підприємства, і оптимізувати адміністративні витрати як для бізнесу, так і для держави.

Даний результат свідчить про те, що українська сфера інтелектуальної власності успішно трансформувалася в цифрову, відповідаючи міжнародним стандартам, особливо європейським практикам. Крім того, він демонструє зростання довіри користувачів до електронних сервісів, яке стало результатом

покращення цифрової інфраструктури та більшої свідомості суспільства про переваги онлайн-подачі.

2023 рік ознаменувався відновленням та активізацією діяльності у сфері інтелектуальної власності, попри виклики, з якими стикалася країна. Після тимчасового призупинення, НОІВ успішно відновив процес видачі охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності. Це стало важливим кроком для забезпечення правової охорони винаходів, корисних моделей, промислових зразків та торговельних марок в Україні.

Протягом року НОІВ активно співпрацював з міжнародними організаціями у сфері інтелектуальної власності. Це включало обмін досвідом, участь у спільних проектах та гармонізацію національного законодавства з міжнародними стандартами. Такі ініціативи сприяли підвищенню авторитету України на міжнародній арені та інтеграції до глобальної системи охорони інтелектуальної власності [86].

Річний звіт НОІВ за 2023 рік демонструє значний інституційний прогрес України в управлінні інтелектуальною власністю. Проте, показники подачі заявок не повною мірою відображають глибину проблем, пов'язаних із захистом прав ІВ у кризових умовах. Зокрема, війна спричинила не лише зменшення кількості нових інновацій, а й порушення процедур правозастосування, що створює додаткові виклики для правовласників як всередині країни, так і за її межами.

Відновлення видачі охоронних документів, зростання кількості заявок, вдосконалення інформаційної діяльності та активна міжнародна співпраця свідчать про ефективність заходів, спрямованих на розвиток цієї сфери. Ці досягнення є важливим кроком на шляху інтеграції України до європейської та світової спільноти у сфері інтелектуальної власності. Про це свідчать також заходи, які продовжують проводитись не дивлячись на важкий стан в країні.

У жовтні 2024 року відбулося 21-ше засідання щорічного Діалогу з питань інтелектуальної власності між Україною та Європейським Союзом. Цей

захід є частиною ширшої співпраці між Європейською комісією та урядом України. Діалог з права інтелектуальної власності (IPR Діалог) підкреслює роль ІВ у сприянні економічній інтеграції та підвищенні довіри між міжнародними партнерами, що є життєво важливим для торгівлі та інвестицій [87].

Навіть в умовах війни Україна демонструє послідовність у прагненні адаптувати своє законодавство до норм європейського права у сфері інтелектуальної власності (*acquis EC*). З часу останнього засідання Діалогу з питань ІВ у жовтні 2023 року досягнуто суттєвого прогресу у цьому напрямку.

Зокрема, уряд ухвалив 17 нових підзаконних актів, що посилюють нормативну базу у сфері інтелектуальної власності. Із них 9 документів розробило Міністерство економіки, а ще 6 – Міністерство аграрної політики. Ці нововведення спрямовані на модернізацію та гармонізацію національних правил із європейськими стандартами [89].

На 2025–2026 роки заплановано підготовку нових редакцій спеціальних законів, які регулюватимуть окремі категорії об'єктів інтелектуальної власності. Ці документи будуть розроблені на основі результатів офіційного правового скринінгу та покликані забезпечити подальше впровадження європейських норм у законодавство України [90].

Окремої уваги заслуговує ухвалення низки нормативно-правових актів, що стали логічним продовженням змін, впроваджених у попередні роки. Зусилля України у цьому напрямку були позитивно відзначені європейськими партнерами, особливо у контексті реформ, реалізованих у 2021–2022 роках.

Ці кроки свідчать про те, що, незважаючи на виклики сьогодення, Україна продовжує рухатися в напрямку європейської інтеграції, посилюючи правову та інституційну основу для ефективного управління інтелектуальною власністю [72,76]. Однак, попри прогрес у законодавчих реформах, Україна стикається з низкою системних проблем, які уповільнюють ефективну реалізацію політик у сфері ІВ. Це включає обмеженість інституційної спроможності, недостатню обізнаність бізнесу щодо можливостей

комерціалізації ІВ та слабку координацію між державними органами і приватним сектором

Стратегія WINWIN підкреслює важливість ефективного управління ІВ для побудови економіки, орієнтованої на інновації. Вирішуючи проблеми правозастосування та підвищуючи обізнаність зацікавлених сторін, Україна може гарантувати, що її підприємці та підприємства зможуть отримувати вигоду від вартості своїх інтелектуальних активів. Це особливо важливо, оскільки країна відновлює свою економіку і прагне залучити іноземні інвестиції через покращення управління ІВ.

Стратегія WINWIN, затверджена Україною [90], є вагомим кроком до створення інноваційної та конкурентоспроможної економіки, яка базується на ефективному управлінні інтелектуальною власністю (ІВ). Цей стратегічний документ спрямований на вирішення ключових викликів у сфері ІВ та сприяння інтеграції українського законодавства і практик до стандартів Європейського Союзу. WINWIN не тільки визначає пріоритети цифрового та інноваційного розвитку країни до 2030 року, але й підкреслює роль ІВ як одного з основних ресурсів для стимулювання економічного зростання.

Стратегія орієнтована на кілька ключових аспектів. По-перше, вона передбачає покращення механізмів правозастосування у сфері ІВ. Вирішення проблем із захистом прав інтелектуальної власності є важливим для підприємців і розробників, які часто стикаються з викликами порушення авторських прав або патентів. Наприклад, у презентації WINWIN наголошується на необхідності створення ефективної системи захисту прав ІВ, яка буде зрозумілою, доступною та відповідатиме європейським стандартам. Це включає навчання суддів і правоохоронних органів, а також розробку чітких інструкцій для розгляду справ, пов'язаних із порушеннями у цій сфері.

По-друге, WINWIN спрямована на підвищення обізнаності зацікавлених сторін щодо важливості ІВ. Наприклад, у сфері малого та середнього бізнесу (МСП) часто бракує розуміння того, як правильно реєструвати, захищати та

комерціалізувати свої інтелектуальні активи. У межах стратегії планується організація освітніх заходів, тренінгів і консультацій для підприємців, щоб вони могли ефективніше використовувати свої інновації. Такі ініціативи сприяють створенню умов, за яких винахідники отримуватимуть справедливую вигоду від своїх розробок.

Важливим елементом стратегії є її спрямованість на цифровий розвиток. У документі зазначено, що до 2030 року Україна має значно покращити цифрову інфраструктуру та впровадити інноваційні технології у різних секторах економіки. Це особливо актуально для таких галузей, як інформаційні технології, сільське господарство та медицина. Наприклад, у презентації наводиться приклад створення цифрових платформ для реєстрації об'єктів ІВ, які полегшать доступ до інформації та зменшать бюрократичні бар'єри.

WINWIN також допоможе усунути прогалини в українському законодавстві, які заважають його гармонізації із законодавством ЄС. Зокрема, стратегія передбачає перегляд нормативно-правових актів, які регулюють питання авторського права, патентного захисту та торговельних марок. Як зазначається у статті, створення нових правових рамок дозволить Україні ефективніше інтегруватися в європейську економіку та сприятиме залученню іноземних інвестицій.

Одна з основних проблем, яку прагне вирішити стратегія, – це недостатня координація між державними установами, що займаються питаннями ІВ. WINWIN пропонує створення єдиної платформи для взаємодії між цими установами, що забезпечить кращу комунікацію, узгодженість дій і спрощення процедур. Крім того, стратегія враховує необхідність підтримки інноваційних стартапів через спрощення доступу до фінансування та розширення можливостей для комерціалізації їхніх розробок.

Стратегія WINWIN є амбітною, але водночас реалістичною ініціативою, яка спрямована на трансформацію України у сучасну, інноваційну державу. Її успішне впровадження залежатиме від тісної співпраці між урядом,

підприємцями та громадянським суспільством. У контексті післявоєнної відбудови економіки України ця стратегія може стати фундаментом для забезпечення сталого розвитку та інтеграції країни у глобальну економіку [88; 93].

Незважаючи на значні виклики, пов'язані з економічною нестабільністю та війною, Україна демонструє прогрес у сфері управління інтелектуальною власністю. Це підтверджується зростанням кількості заявок на об'єкти ІВ, активною міжнародною співпрацею (EU4IP, діалог з ЄС), а також гармонізацією національного законодавства з європейськими стандартами.

Разом із тим залишаються проблеми, пов'язані з недостатньою ефективністю правозастосування, низьким рівнем комерціалізації ІВ, обмеженим доступом до фінансування інноваційних проєктів та слабкою обізнаністю підприємців щодо можливостей захисту ІВ. Для подальшого розвитку України у сфері ІВ важливо зосередитись на вдосконаленні інституційної інфраструктури, підвищенні рівня правової культури, підтримці інноваційного бізнесу та створенні сприятливого інвестиційного клімату.

Таким чином, управління інтелектуальною власністю в Україні знаходиться на перехідному етапі: із однієї сторони – активні законодавчі та інституційні реформи, спрямовані на інтеграцію до ЄС, з іншої – структурні проблеми, які потребують комплексного підходу. Для досягнення ефективності необхідно не лише гармонізувати закони, але й забезпечити їх реальне впровадження, підвищити рівень обізнаності серед підприємців та стимулювати комерціалізацію інновацій.

3.2. Бенчмаркінг та виклики розвитку в сфері управління інтелектуальною власністю

Бенчмаркінг - це систематичний порівняльний процес, який організації використовують для оцінки своєї діяльності, стратегій або продуктивності порівняно з галузевими стандартами або найкращими практиками. Він слугує цінним інструментом для виявлення прогалин, встановлення цілей для вдосконалення та прийняття стратегій, які відповідають провідним організаціям у певній галузі.

Концепція бенчмаркінгу виникла наприкінці 1970-х років, коли корпорація Херох, зіткнувшись зі зростаючою конкуренцією з боку японських виробників, прагнула вивчити методи роботи своїх конкурентів. Херох започаткувала практику аналізу продуктів і процесів конкурентів, яка згодом перетворилася на більш структурований підхід, відомий як бенчмаркінг. Сам термін набув популярності, коли галузі почали застосовувати цю методологію для підвищення ефективності та продуктивності.

У бізнесі та управлінні бенчмаркінг широко застосовується в різних функціях, таких як операційна діяльність, маркетинг, управління персоналом та інтелектуальною власністю. Він дозволяє організаціям вчитися на успішних стратегіях, адаптувати інноваційні методи та досягати вищих стандартів. Наприклад, компанії можуть порівнювати процеси ланцюжка поставок, щоб зменшити витрати, або порівнювати практики обслуговування клієнтів, щоб підвищити їхню задоволеність.

Бенчмаркінг часто передбачає збір якісних і кількісних даних для проведення обґрунтованих порівнянь. Це може включати аналіз зростання доходів конкурентів, частки ринку або навіть нематеріальних активів, таких як сприйняття бренду. Кінцевою метою є не просто імітація, а розуміння того, що

є рушійною силою успіху, і адаптація цих знань до конкретного контексту організації.

Бенчмаркінг в управлінні інтелектуальною власністю (ІВ) передбачає оцінку портфеля ІВ, стратегій і практик організації шляхом порівняння їх з лідерами галузі, конкурентами або найкращими світовими практиками. Це важливий інструмент, який допомагає компаніям та установам зрозуміти цінність своїх інтелектуальних активів, визначити сфери для вдосконалення та адаптувати стратегії для максимізації інновацій та конкурентоспроможності.

Однією з основних переваг бенчмаркінгу в управлінні ІВ є можливість привести внутрішні практики у відповідність до міжнародних стандартів, таких як стандарти Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) або угод, таких як ТРІПС (Торговельні аспекти прав інтелектуальної власності). Таким чином, організації можуть забезпечити відповідність світовим нормам, покращити своє позиціонування на ринку та зменшити юридичні ризики в міжнародних операціях.

Наприклад, фірми в таких галузях, як фармацевтика, технології та виробництво, використовують бенчмаркінг для оптимізації своїх стратегій подачі патентних заявок. Порівнюючи такі показники, як видані патенти, результати судових розглядів або доходи від ліцензування з показниками конкурентів, організації можуть точно налаштувати свої пріоритети в галузі досліджень і розробок та юридичні підходи. Ефективний процес порівняльного аналізу може виявити недоліки, такі як недостатнє використання активів ІВ або дорогі стратегії захисту прав, і запропонувати коригування, які відповідають найкращим світовим практикам.

У контексті малих і середніх підприємств (МСП) бенчмаркінг допомагає їм оцінити, як їхня практика у сфері ІВ порівнюється з більшими конкурентами. Наприклад, малі і середі підприємства можуть порівнювати своє використання торговельних марок для підвищення пізнаваності бренду або аналізувати, як конкуренти використовують ліцензування ІВ для отримання прибутку. Цей

процес особливо важливий для МСП з обмеженими ресурсами, оскільки дозволяє їм розподіляти бюджет більш стратегічно [94].

Бенчмаркінг можна розділити на кілька типів, кожен з яких слугує певній меті в оцінюванні та вдосконаленні організаційних практик. До таких типів належать бенчмаркінг процесів, результатів діяльності, стратегічний і конкурентний бенчмаркінг, кожен з яких має особливе значення для управління інтелектуальною власністю. Процесний бенчмаркінг вивчає робочі процеси та операційні методи, допомагаючи організаціям виявити недоліки та перейняти передовий досвід лідерів галузі. Наприклад, в управлінні ІВ компанії можуть проаналізувати, як успішні організації впорядковують патентні заявки або працюють з ліцензійними угодами, щоб скоротити час і витрати. З іншого боку, бенчмаркінг ефективності зосереджується на вимірюванні результатів у порівнянні з встановленими критеріями. Порівнюючи такі показники, як кількість поданих заявок на патенти, доходи від ліцензування або успішність захисту прав, організації можуть оцінити, чи їхні портфелі ІВ дають оптимальні результати.

Стратегічний бенчмаркінг має ширшу перспективу, узгоджуючи довгострокові цілі організації у сфері ІВ зі світовими стандартами та галузевими нормами. Це особливо важливо для забезпечення відповідності таким нормативним документам, як угода ТРІПС або керівні принципи ВОІВ. Компанії, які беруть участь у стратегічному бенчмаркінгу, можуть адаптувати інноваційні стратегії, що підвищують їхню глобальну конкурентоспроможність і відповідають найкращим міжнародним практикам. Конкурентний бенчмаркінг, тим часом, зосереджується на прямому порівнянні з конкурентами, пропонуючи цінну інформацію про те, як конкуренти управляють своїми інтелектуальними активами та захищають їх. Аналізуючи стратегії захисту прав, управління портфелем або моделі ліцензування лідерів галузі, організації можуть вдосконалити власні підходи та зберегти конкурентну перевагу.

Кожен тип бенчмаркінгу є унікальним інструментом, за допомогою якого організації можуть оцінити та вдосконалити свої практики управління ІВ. Разом вони створюють всеосяжну основу для виявлення прогалин, оптимізації процесів і максимізації вартості інтелектуальних активів в умовах конкурентної та інноваційної економіки. Такий цілісний підхід до бенчмаркінгу гарантує, що організації залишатимуться гнучкими та реагуватимуть на мінливі вимоги ринку та світові стандарти [95].

Бенчмаркінг в управлінні інтелектуальною власністю (ІВ) виходить за рамки виявлення прогалин - він дозволяє організаціям впроваджувати вдосконалені стратегії, які безпосередньо впливають на їхню конкурентну позицію та інноваційні можливості. Виходячи з розуміння його значущості, однією з його найвпливовіших переваг є можливість оптимізувати баланс між розподілом ресурсів і результатами. Наприклад, коли організації порівнюють свої патентні портфелі з портфелями лідерів галузі, вони можуть виявити недовикористані активи або сфери, де інновації відстають, що дозволяє їм переорієнтувати зусилля у сфері досліджень і розробок на більш стратегічні напрямки.

Інший важливий аспект полягає в монетизації інтелектуальних активів. Ліцензійні угоди, патентні пули та передача технологій - все це слугує цінним джерелом доходу. Бенчмаркінг сприяє цьому, демонструючи, як провідні організації отримують фінансову вигоду від своєї ІВ, чи то за допомогою агресивних стратегій ліцензування, чи то за допомогою угод про співпрацю. Наприклад, великі технологічні компанії часто проводять порівняльний аналіз ефективності своїх глобальних ліцензійних операцій, що дозволяє їм залишатися лідерами на висококонкурентних ринках.

У стратегіях правозастосування бенчмаркінг став незамінним. Можливість вимірювати показники успішності правозастосування та порівнювати практики управління порушеннями дозволяє компаніям впроваджувати превентивні механізми, які дозволяють заощаджувати на

дорогих судових процесах. Навчаючись у лідерів галузі, компанії можуть зміцнити свої системи захисту ІВ, часто переходячи до проактивного, а не реактивного підходу в управлінні спорами. Дослідження GreyB підкреслює, що фірми з потужною практикою бенчмаркінгу краще підготовлені до передбачення потенційних порушень, часто запобігаючи порушенням ще до того, як вони відбудуться.

Крім того, бенчмаркінг у сфері ІВ сприяє підвищенню стійкості на динамічних світових ринках, сприяючи приведенню діяльності у відповідність до міжнародних стандартів. Організації, що працюють у кількох юрисдикціях, часто оцінюють свою відповідність таким нормативним документам, як Угода ТРІПС або конкретним регіональним політикам, щоб переконатися, що їхня практика не лише відповідає вимогам, але й є стратегічно вигідною. Наприклад, такі галузі, як фармацевтика, де патентні ризики становлять значний ризик, використовують бенчмаркінг для узгодження термінів розробки з процесами регуляторного затвердження на різних ринках, забезпечуючи тим самим стійку присутність на ринку [96].

У контексті транснаціональних корпорацій застосування бенчмаркінгу в управлінні ІВ виявилось надзвичайно корисним для сприяння міжнародній співпраці. Такі фірми часто порівнюють свої внутрішні практики в регіональних офісах, забезпечуючи однаковість у поводженні з ІВ і водночас адаптуючи підходи до місцевих регуляторних вимог. Така адаптивність є особливо актуальною для фірм, які прагнуть підтримувати постійну глобальну присутність, використовуючи при цьому регіональні переваги [97].

Спираючись на найкращі практики та використовуючи інформацію, отриману в результаті порівняльного аналізу, організації можуть перетворити свої стратегії у сфері ІВ на надійні, інноваційні структури. Незалежно від того, чи це оптимізація внутрішніх процесів, чи розширення можливостей монетизації, чи зменшення ризиків правозастосування, бенчмаркінг пропонує дієві шляхи для збереження актуальності та лідерства в конкурентних галузях.

Цей безперервний процес порівняння та адаптації гарантує, що бізнес не відстає від швидких темпів змін у світовій економіці, розкриваючи весь потенціал своїх портфелів інтелектуальної власності [98].

Управління інтелектуальною власністю (ІВ) є складним процесом, який включає в себе різні взаємопов'язані виклики, особливо в умовах глобальної та цифрової економіки, що розвивається. Ці виклики не є однорідними; вони суттєво відрізняються залежно від юрисдикції, рівня економічного розвитку та технологічного ландшафту. Однак деякі загальні перешкоди зберігаються в усіх регіонах і галузях, ускладнюючи ефективне використання та захист активів ІВ.

Таблиця 2.3 – Виклики пов'язані із захистом активів ІВ [68]

Виклик	Опис
Відмінності в законодавстві	Кожна країна має власні вимоги до патентів, ТМ, авторських прав.
Висока вартість захисту	Подача заявок у різних країнах потребує значних витрат.
Мовні та культурні бар'єри	Локалізація ТМ та брендів може вплинути на їх ефективність.
Правозастосування	Контрафакт та піратство ускладнюють охорону ІВ у країнах з низьким рівнем регулювання.
Затримки у реєстрації	В деяких юрисдикціях процес може тривати роками.

Однією з найсерйозніших проблем в управлінні ІВ у всьому світі є висока вартість, пов'язана з придбанням, підтримкою та захистом прав інтелектуальної власності. Подача заявок на патенти, торговельні марки та авторські права часто вимагає значних фінансових ресурсів, що може бути особливо обтяжливим для малих та середніх підприємств. Крім того, захист цих прав у судовому порядку у разі їх порушення займає багато часу і коштує дорого, що утримує багато організацій від звернення до суду. Багатьом підприємствам, особливо МСП, бракує обізнаності про цінність ІВ та її потенціал для отримання прибутку, що ще більше загострює ці проблеми.

Цифрова ера також принесла безпрецедентні складнощі. Поява онлайн-маркетплейсів та глобальний доступ до Інтернету збільшили поширеність крадіжок, підробок та порушень авторських прав інтелектуальної власності. Цифрові платформи полегшують недобросовісним суб'єктам копіювання та розповсюдження захищених творів, часто в різних юрисдикціях із слабкими механізмами правозастосування. Наприклад крадіжка інтелектуальної власності коштує США від 225 до 600 мільярдів доларів щорічно [112]. Як зазначається в блозі Глобальної конвенції ІВ, правозастосування в цифровому просторі є особливо складним через анонімність порушників і транскордонний характер багатьох правопорушень. Розвиток технологій штучного інтелекту та блокчейн ще більше ускладнив регулювання ІВ, оскільки ці інновації запроваджують нові види інтелектуальної власності та кидають виклик традиційним правовим визначенням [99].

Україна, зокрема, стикається з унікальними проблемами в управлінні своєю системою інтелектуальної власності. Слабкі механізми правозастосування та застаріла законодавча база перешкоджають захисту прав інтелектуальної власності. Згідно з аналізом ResearchGate [99] щодо захисту прав інтелектуальної власності в Україні, обмежена інституційна спроможність та недостатня поінформованість громадськості також сприяють неефективності системи. Ці проблеми загострюються триваючою економічною та політичною нестабільністю, яка відволікає ресурси від реформування та зміцнення інституцій ІВ. Наприклад, правоохоронним органам часто бракує підготовки та ресурсів, необхідних для розгляду складних справ про порушення прав, особливо в цифровому просторі.

З 2019 по 2022 рік спостерігається спад кількості облікованих кримінальних правопорушень у сфері інтелектуальної власності. Це може свідчити про те, що процеси виявлення порушень стали менш ефективними, а також про те, що системи правозастосування не працюють належним чином. Водночас зафіксовано зростання таких правопорушень у 2023 році порівняно з

попереднім роком. Це може бути результатом посилення зусиль для захисту ІВ або просто збільшення самих правопорушень. У 2022–2023 роках справи за статтею 203-1 КК України (незаконне використання ІВ у сфері телекомунікацій) взагалі не надходили. З іншого боку, більшість зареєстрованих проваджень стосувалися статей 176 КК України (порушення авторських і суміжних прав) і 229 КК України (незаконне використання знака для товарів і послуг) Кримінального кодексу України [113]. Це може свідчити про те, що в цій галузі недостатньо моніторингу або що правопорушення, пов'язані з новими технологіями, складні для виявлення.

Незважаючи на ці перешкоди, з'явилися стратегії подолання цих викликів. Для таких країн, як Україна, критично важливим кроком є посилення законодавства відповідно до світових стандартів, таких як Угода ТРІПС та *acquis communautaire* ЄС. Державно-приватне партнерство також може відігравати ключову роль, використовуючи досвід і ресурси приватного сектору для вдосконалення механізмів правозастосування та підвищення обізнаності громадськості. Впровадження сучасних технологій, таких як інструменти моніторингу ІВ на основі штучного інтелекту та системи відстеження на основі блокчейну, може значно покращити управління та захист активів ІВ. Крім того, практика бенчмаркінгу може допомогти організаціям та урядам визначити найкращі практики та адаптувати свої стратегії для ефективного вирішення конкретних проблем [100].

Вирішуючи ці проблеми, бізнес та уряди можуть розкрити весь потенціал інтелектуальної власності як рушійної сили інновацій та економічного зростання. Розвиток надійних систем управління ІВ, особливо в таких країнах, як Україна, має важливе значення для створення середовища, яке стимулює творчість і захищає плоди інновацій в умовах зростаючої конкуренції у світовій економіці.

3.3. Сценарії та перспективи удосконалення управління інтелектуальною власністю на мікро- та макроекономічному рівнях в Україні

Інтелектуальна власність відіграє вирішальну роль у сучасній економіці, забезпечуючи підприємствам конкурентну перевагу та сприяючи інноваціям. Ефективне управління ІВ має важливе значення як для малих і великих підприємств, так і для національної економіки в цілому [101].

В умовах глобалізації та інтеграції України до європейського правового простору сфера інтелектуальної власності зазнає значних змін. Проте, на тлі воєнних викликів та економічної нестабільності постають як нові ризики, так і перспективи розвитку ІВ. Аналізуючи ключові тенденції та виклики, можна виділити основні сценарії вдосконалення управління ІВ на мікро- та макроекономічному рівнях.

1. сценарій цифрової трансформації системи ІВ;
2. сценарій підвищення обізнаності та розвитку освітніх ініціатив у сфері інтелектуальної власності;
3. сценарій інтеграції інтелектуальної власності у фінансові стратегії бізнесу;
4. сценарій інституційної реформи та вдосконалення правозастосування;
5. сценарій розвитку державно-приватного партнерства;
6. сценарій гармонізації законодавства з міжнародними стандартами.

Перший сценарій, який розглядається, стосується цифрової трансформації системи інтелектуальної власності. Останні роки стали періодом суттєвих змін у сфері інтелектуальної власності, що охопили як законодавчі, так і інституційні аспекти, і неминуче вплинуть на діяльність бізнесу в майбутньому. Впровадження нових нормативних положень, механізмів захисту та інструментів управління ІВ

відкриває додаткові можливості, водночас вимагаючи від компаній швидкої адаптації до нових умов [102].

Багато країн вже зробили значні кроки в цьому напрямку. Наприклад, Відомство інтелектуальної власності Сінгапуру (IPOS) використовує передову цифрову систему подачі заявок, яка спрощує подачу заявок на патенти і торгові марки [106]. Крім того, Відомство інтелектуальної власності Великої Британії (UKIPO) пропонує онлайн-сервіс, який дозволяє бізнесу подавати заявки на торговельні марки та патенти з більшою ефективністю.

Національний офіс інтелектуальної власності України (НОІВ) розпочав впровадження подібних цифрових реформ. Подальші вдосконалення, такі як інтеграція інструментів штучного інтелекту (ШІ) для допомоги в процесах розгляду заявок, можуть зробити систему ще ефективнішою.

Другий сценарій акцентує увагу на підвищенні обізнаності та розвитку освітніх ініціатив у сфері інтелектуальної власності. На рівні підприємств, особливо малих і середніх підприємств (МСП), ефективне управління інтелектуальною власністю може бути складним завданням через обмеженість ресурсів, недостатню обізнаність і складні правові вимоги [103].

Багато підприємств, особливо МСП, не мають достатніх знань про переваги та можливості, пов'язані з ІВ. Як наслідок, вони часто не можуть захистити свої інновації або отримати від них вигоду. Уряди та галузеві асоціації повинні впроваджувати цільові освітні програми для подолання цієї прогалини в знаннях.

Кілька країн успішно впровадили кампанії з підвищення обізнаності про ІВ та навчальні ініціативи. Наприклад, Відомство США з питань патентів і торговельних марок (USPTO) надає широкі ресурси, проводить семінари та онлайн-курси, спрямовані на навчання підприємців щодо патентів, торговельних марок, авторських прав і комерційної таємниці [104]. Відомство інтелектуальної власності Європейського Союзу (EUIPO) також проводить різні навчальні програми з ІВ, включаючи ініціативи в рамках Європейської обсерваторії з питань порушення прав інтелектуальної власності [105]. Застосовуючи подібні підходи,

Україна може розширити можливості своєї бізнес-спільноти, забезпечивши її необхідними знаннями, щоб підприємці могли ефективно захищати та комерціалізувати свої інновації.

Третій сценарій передбачає інтеграцію інтелектуальної власності у фінансові стратегії бізнесу. У багатьох країнах з розвиненою економікою інтелектуальна власність може використовуватися як застава для забезпечення бізнес-кредитів. Така практика дозволяє інноваційним фірмам отримати доступ до фінансування, не покладаючись виключно на фізичні активи.

Впровадження таких механізмів в Україні могло б значно збільшити інвестиції в науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР). Для цього необхідно створити чітку правову базу та фінансові установи, які будуть готові оцінювати та приймати активи ІВ як заставу за кредитами.

Наступний сценарій зосереджений на інституційній реформі та вдосконаленні правозастосування у сфері інтелектуальної власності. Хоча покращення на рівні підприємств є надзвичайно важливими, ефективне управління інтелектуальною власністю також вимагає реформ на національному рівні. Наступні заходи можуть допомогти Україні привести свою систему ІВ у відповідність до найкращих міжнародних практик.

Потужна правова база повинна доповнюватися ефективною судовою системою, здатною ефективно вирішувати спори у сфері ІВ. У багатьох розвинених країнах спеціалізовані суди з питань інтелектуальної власності відіграють ключову роль у захисті прав інтелектуальної власності.

Запровадження спеціалізованих судів з питань інтелектуальної власності в Україні могло б скоротити час судових процесів та підвищити правову визначеність для бізнесу. Це підвищило б довіру інвесторів та заохотило б компанії займатися науково-дослідницькою діяльністю, знаючи, що їхня інтелектуальна власність добре захищена.

П'ятий сценарій передбачає розвиток державно-приватного партнерства для посилення інноваційного потенціалу України. Співпраця між державним сектором,

приватними підприємствами та науково-дослідними установами може прискорити інновації та посилити управління інтелектуальною власністю. Багато успішних економік запровадили державно-приватне партнерство (ДПП) для розвитку інноваційних екосистем [107]. Україна могла б скористатися подібними ініціативами, створивши інноваційні хаби, які б об'єднували державні установи, бізнес та наукові інституції.

Шостий сценарій спрямований на гармонізацію законодавства України у сфері інтелектуальної власності з міжнародними стандартами. У сучасній глобальній економіці ефективний захист інтелектуальної власності є важливою умовою для розвитку інновацій та забезпечення конкурентоспроможності держав. Для того щоб українські інновації могли вільно виходити на міжнародні ринки, важливо не лише створити ефективну національну систему управління ІВ, але й інтегруватися у глобальні правові механізми.

Міжнародні угоди та системи забезпечують правову базу для спрощення процедур подання заявок, реєстрації прав ІВ і захисту інтересів правовласників у різних країнах. У таблиці нижче представлено основні міжнародні договори та системи, що відіграють ключову роль у забезпеченні ефективного захисту інтелектуальних активів у світовому масштабі.

Таблиця 3.3 - Основні міжнародні угоди та системи захисту інтелектуальної власності

Назва угоди/системи	Країни-учасниці	Сфера охоплення	Ключові переваги
Бернська конвенція	181 країна	Охорона літературних і художніх творів	Автоматичний захист авторських прав у країнах-учасницях
Договір про патентну кооперацію (РСТ)	157 країн	Патентний захист	Єдина міжнародна заявка для патентування в багатьох країнах

Продовження таблиці 3.3

Мадридський протокол (Мадридська система)	130+ країн	Реєстрація торговельних марок	Можливість реєстрації торгової марки в кількох країнах за однією заявкою
Гаазька система	90+ країн	Захист промислових зразків	Спрощена процедура реєстрації промислових зразків у різних країнах

Джерело: складене автором на основі [27]

Країни, які успішно гармонізували своє законодавство у сфері ІВ зі світовими стандартами, спостерігали збільшення іноземних інвестицій та покращення доступу до міжнародних ринків. Наприклад, Південна Корея запровадила надійний захист прав інтелектуальної власності відповідно до стандартів Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), що сприяло її перетворенню на світового лідера в галузі інновацій [65]. Для України повна інтеграція з цими структурами посилить експортний потенціал її технологічного сектору та заохотить транснаціональні компанії інвестувати в місцеві інновації.

Удосконалення управління інтелектуальною власністю як на мікроекономічному, так і на макроекономічному рівнях має важливе значення для стимулювання інновацій та економічного зростання в Україні. На рівні компаній підвищення обізнаності, спрощення процесів реєстрації та забезпечення фінансування під заставу інтелектуальної власності може допомогти МСП отримати максимальну вигоду від своїх активів інтелектуальної власності. На національному рівні гармонізація законодавства, створення спеціалізованих судів з питань ІВ та сприяння державно-приватному партнерству можуть створити більш потужну екосистему ІВ.

Розвиток ефективної системи управління ІВ є ключовим чинником економічного зростання України. Переймаючи передовий досвід провідних країн,

Україна може зміцнити свою систему інтелектуальної власності та позиціонувати себе як конкурентоспроможного гравця у світовому інноваційному ландшафті.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження управління об'єктами інтелектуальної власності було встановлено, що інтелектуальна власність є стратегічним нематеріальним активом, який відіграє ключову роль у формуванні конкурентних переваг країн та підприємств у сучасній глобальній економіці. Аналіз світового досвіду засвідчив, що ефективне управління інтелектуальною власністю передбачає не лише правовий захист, а й активну комерціалізацію, цифровізацію, розвиток міжнародної співпраці та інтеграцію інновацій у бізнес-моделі. Світові тенденції свідчать про зростаючу роль відкритих інновацій, що базуються на активному обміні технологіями, ліцензуванні та партнерських дослідженнях. Впровадження штучного інтелекту та автоматизованих цифрових платформ значно прискорює процеси патентування та управління інтелектуальними активами. У країнах з високим рівнем розвитку інноваційної економіки, таких як США, Японія та країни ЄС, спеціалізовані ІР-суди та механізми IP-backed financing сприяють ефективному використанню інтелектуальної власності як фінансового активу та підвищують рівень захисту прав власників.

Дослідження особливостей управління інтелектуальною власністю в Україні дозволило визначити низку проблем, які стримують розвиток цієї сфери. Основними бар'єрами є складність та тривалість процедур реєстрації прав ІВ, низький рівень комерціалізації патентів та недостатня інтеграція в міжнародні інноваційні мережі. В Україні також спостерігається обмежена підтримка держави щодо стимулювання використання ІВ у підприємницькій діяльності, а також відсутність ефективних механізмів фінансування інноваційного бізнесу на основі інтелектуальних активів.

З метою вдосконалення управління інтелектуальною власністю в Україні необхідно здійснити комплексну цифровізацію процесів реєстрації, моніторингу та комерціалізації ІВ, впровадити механізми фінансування під заставу інтелектуальних активів, розширити систему правового захисту шляхом створення спеціалізованих судів з питань ІВ та адаптувати національне законодавство до

європейських і міжнародних стандартів. Важливим кроком також є посилення співпраці між державним сектором, бізнесом і науковими установами, що сприятиме розвитку відкритих інновацій, підвищенню рівня патентної активності та залученню інвестицій у високотехнологічні галузі.

Таким чином, результати дослідження підтверджують необхідність реформування системи управління інтелектуальною власністю в Україні відповідно до сучасних світових тенденцій. Впровадження розроблених рекомендацій сприятиме підвищенню ефективності використання інтелектуального капіталу, стимулюванню інноваційної діяльності та інтеграції України у світовий ринок технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Itami Hiroyuki. Mobilizing invisible assets. 1991. 181 p.
2. Dvid J. Teece. Profiting from technological innovation: Implications for integration, collaboration, licensing and public policy. PA: Research policy, 1986. P.285-305.
3. Konrad group (ed. Karl-erik Sveiby). The Invisible Balance Sheet. Key indicators for accounting, control and valuation of know-how companies 1990. 137 p.
4. Thomas A. Stewart. Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations. PA: Doubleday / Currency, 1997. 278 p.
5. Leif Edvinsson, Michael S. Malone. Intellectual Capital: The Proven Way to Establish Your Company's Real Value by Measuring Its Hidden Brainpower. PA: Piatkus, 1998. 225 p.
6. Wendi R. Bukowitz & Gordon P. Petrash. Visualizing, Measuring and Managing Knowledge. PA: Arlington, 1997. P.24-31.
7. Patrick H. Sullivan. A BRIEF HISTORY OF THE INTELLECTUAL CAPITAL MOVEMENT. PA: Wiley, 2000. P. 238-244.
8. Intellectual Capital. URL: <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/intellectual-capital> (дата звернення 05.11.2024)
9. Maggie Wooll. Intellectual capital is the magic: How are you managing yours? 2022. URL: <https://www.betterup.com/blog/intellectual-capital> (дата звернення 05.11.2024)
10. Л.Г. Мельник, С.Н. Ильяшенко, В.А. Касьяненко Экономика информации и информационные системы предприятия: учеб. пособ.. Сумы: Университетская книга, 2004. 400 с.
11. Бутнік-Сіверський О. Інтелектуальний капітал (теоретичний аспект). 2002. №1. С. 16–27.

12. Кендюхов О. Організаційно-економічний механізм управління інтелектуальним капіталом підприємства : автореф. дис. ... докт. екон. наук : 08.00.04. Донецьк, 2007. 31 с.
13. Стрижак О. Формування інтелектуального капіталу підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01. 2004. 23 с.
14. Understanding intellectual capital. 2024. URL: <https://www.microsoft.com/en-us/microsoft-365-life-hacks/organization/intellectual-capital> (дата звернення 14.11.2024)
15. Г.О. Козинець. Структура інтелектуального капіталу. Економічні науки. 2013. №23. С. 272 - 277.
16. Claudia Goldin. Human Capital. 2016. URL: https://scholar.harvard.edu/files/goldin/files/goldin_human_capital.pdf (дата звернення 14. 01.2025)
17. Five eyes on the fence: structural capital. 2018. URL: <https://www.russellbedford.com/latest/insight/five-eyes-on-the-fence-structural-capital/> (дата звернення 05.11.2024)
18. What is Intellectual Property? URL: <https://www.wipo.int/about-ip/en/> (дата звернення 13.12.2024)
19. Манухіна М.Ю. Інтелектуальний капітал і його роль у формуванні інноваційної економічної системи. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2016. №6 (230). С. 82-86.
20. Друкер П. Рынок: как выйти в лидеры. Практика и принципы. 1992. 145 с.
21. Яковенко Л.І. Інноваційний характер економіки знань. Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2010. С. 141–145.
22. World Development Report 2022. 2022. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2022> (дата звернення 07. 01.2025)

23. Roya Ghafele. 2022. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/how-economic-growth-driven-intellectual-property-roya-ghafele/> (дата звернення 07.01.2025)
24. Intellectual property, finance and economic development. 2016. URL: https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2016/01/article_0002.html (дата звернення 14.11.2024)
25. Aidan Avery. Intellectual Property Law: Protecting Ideas And Creations. 2024. URL: <https://www.lexinter.net/law/intellectual-property> (дата звернення 22.11.2024)
26. Patents Facilities. URL: <https://www.indiascienceandtechnology.gov.in/list-patent-offices> (дата звернення 22.11.2024)
27. Міжнародні угоди у сфері інтелектуальної власності. URL: <http://ndiiv.org.ua/index.php/ua/?id=226> World Intellectual Property Indicators 2016. URL: www.wipo.int, 2016. (дата звернення 22.01.2025)
28. Всесвітня організація інтелектуальної власності (BOIB). 2012. URL: <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2610-wipo> (дата звернення 04.12.2024)
29. J. Busche, P.-T. Stoll Introduction. II. The Concept Of The Trips Agreement. WTO - Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights. PA: Koninklijke Brill NV, 2009. P. 12-32.
30. Overview: the TRIPS Agreement. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/intel2_e.htm (дата звернення 19.12.2024)
31. Кундеус В.В. Класифікація об'єктів інтелектуальної власності. URL: <http://masters.donntu.edu.ua/2012/fimm/kundeus/library/article4.htm> (дата звернення 17.12.2024)
32. Intellectual Property Helpdesk. URL: https://intellectual-property-helpdesk.ec.europa.eu/index_en (дата звернення 03.12.2024)

33. Will Kenton. What Is a Patent in Simple Terms? With Examples. 2024. URL: <https://www.investopedia.com/terms/p/patent.asp> (дата звернення 17.12.2024)

34. Patents. URL: <https://www.wipo.int/web/patents> (дата звернення 19.12.2025)

35. Utility models. URL: https://www.wipo.int/web/patents/topics/utility_models (дата звернення 19.12.2024)

36. Carla Tardi. Trademark: Definition, What It Protects, Symbols & Examples. 2024. URL: <https://www.investopedia.com/terms/t/trademark.asp> (дата звернення 13. 01.2025)

37. Trademarks. URL: <https://www.wipo.int/en/web/trademarks> (дата звернення 14. 01.2025)

38. Ukrainian Industrial Designs. URL: <https://destra.ua/en/design/design-guide/> (дата звернення 04.10.2024)

39. Geographical Indications. URL: <https://www.wipo.int/en/web/geographical-indications> (дата звернення 14.11.2024)

40. Sven Rothermund. Key metrics for analyzing Intellectual Property performance. 2021. URL: <https://www.dennemeyer.com/ip-blog/news/key-metrics-for-analyzing-intellectual-property-performance/> (дата звернення 14.11.2024)

41. KPI Management: Intellectual Property (IP) Strategy KPIs. 2024. URL: <https://flevy.com/blog/kpi-management-intellectual-property-ip-strategy-kpis/> (дата звернення 12. 01.2025)

42. Intellectual Property Management KPIs Dashboard. URL: <https://www.modeliks.com/industries/professional-services/intellectual-property-management-kpis-dashboard> (дата звернення 12.11.2024)

43. Intellectual Property Law Consulting KPIs Dashboard. URL: <https://www.modeliks.com/industries/professional-services/intellectual-property-law-consulting-kpis-dashboard> (дата звернення 12.11.2024)
44. Alex Rudd, Shekhar Khanduja. Framework for Application of Key Performance Indicators in Intellectual Property Groups. 2024. <https://f.hubspotusercontent20.net/hubfs/442173/Evalueserve%20White%20Paper%20-%20Framework%20for%20Application%20of%20KPIs.pdf> (дата звернення 14.11.2024)
45. Henry Chesbrough. The logic of Open Innovation: Managing Intellectual Property. PA:California management review, 2003. №3. P. 33-58.
46. Ownership unbound: Reinventing intellectual property in the open innovation age. 2024. URL: <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/topics/innovation/rethinking-intellectual-property-in-age-of-open-innovation.html> (дата звернення 23.11.2024)
47. Future Trends in Intellectual Property. URL: <https://www.pathtoip.com/blogs/future-trends-in-intellectual-property/0> (дата звернення 24.11.2024)
48. Emerging trends in intellectual property. URL: <https://fastercapital.com/topics/emerging-trends-in-intellectual-property-management.html> (дата звернення 27.11.2024)
49. Key findings and insights. URL: <https://www.wipo.int/web-publications/patent-landscape-report-generative-artificial-intelligence-genai/en/key-findings-and-insights.html> (дата звернення 09.12.2024)
50. The Rise of AI in Intellectual Property Management. 2024. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/rise-ai-intellectual-property-management-ipnote-1t4tc/> (дата звернення 09.12.2025)
51. WIPO Conversation IP and Frontier technologies. Generative AI. URL:

https://www.wipo.int/edocs/mdocs/mdocs/en/wipo_ip_conv_ge_2_23/wipo_ip_conv_ge_2_23_summary.pdf (дата звернення 10.12.2024)

52. Revolutionizing Ownership: Blockchain Technology and Intellectual Property. 2024. URL: <https://abounaja.com/blog/blockchain-technology-and-intellectual-property> (дата звернення 09.12.2024)

53. Blockchain for Copyright Protection: 10 Use Cases. 2024. URL: <https://www.scoredetect.com/blog/posts/blockchain-for-copyright-protection-10-use-cases> (дата звернення 14.12.2025)

54. Sony Develops Rights Management System for Digital Content Utilizing Blockchain Foundation. URL: <https://www.sony.com/en/SonyInfo/News/Press/201810/18-1015E/> (дата звернення 14.12.2024)

55. EUBlockathon // European Union Intellectual Property Office. URL: <https://euipo.europa.eu/ohimportal/web/observatory/blockathon> (дата звернення 12.12.2024)

56. Blockchain Patent Report 2023. 2023. URL: <https://coincub.com/ranking/blockchain-patent-report-2023/> (дата звернення 15.12.2025)

57. From Web 2 to Web 3: Harnessing blockchain technology for IP. 2024. URL: <https://www.euipo.europa.eu/en/news/from-web-2-to-web-3-harnessing-blockchain-technology-for-ip> (дата звернення 17.11.2024)

58. David Cain. Strategic Patenting: Patenting Trends and Green Technology Innovations. 2024. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/strategic-patenting-trends-green-technology-innovations-david-cain-xcfsc/> (дата звернення 14.11.2024)

59. Signals – Environment. URL: <https://www.globaldata.com/esg/environment/patents/signals/> (дата звернення 14.11.2024)

60. Top IP theft statistics and stories in 2023. 2024. URL: <https://www.cyberhaven.com/guides/top-ip-theft-statistics> (дата звернення 06.12.2024)
61. Aaron Jackson. How Intellectual Property Law and Cybersecurity Intersect. 2024. URL: <https://www.dbllawyers.com/intellectual-property-law-cybersecurity/> (дата звернення 06.12.2024)
62. Blockchain: Revolutionising Intellectual Property Rights. 2023. URL: <https://medium.com/@NeoNomadFinance/blockchain-revolutionising-intellectual-property-rights-04b526b31ca9> (дата звернення 06.12.2025)
63. 1 IP policy framework and governance. URL: <https://www.wipo.int/web-publications/models-of-intellectual-property-governance-and-administration/en/1-ip-policy-framework-and-governance.html> (дата звернення 06.12.2025)
64. Jason Wiens, Chris Jackson. How Intellectual Property Can Help or Hinder Innovation. 2015. URL: <https://www.kauffman.org/resources/entrepreneurship-policy-digest/how-intellectual-property-can-help-or-hinder-innovation/> (дата звернення 08.12.2024)
65. World Intellectual Property Indicators 2024. 2024. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-941-2024-en-world-intellectual-property-indicators-2024.pdf> (дата звернення 08.12.2024)
66. The EU and Ukraine agreed to support Ukraine's integration into the EU intellectual property system. 2023. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=en-GB&id=f01674b9-605f-4b5f-aac9-dabd1080936e&title=TheEuAndUkraineAgreedToSupportUkrainesIntegrationIntoTheEuIntellectualPropertySystem> (дата звернення 08.12.2024)
67. How the Ukrainian IP Office will work in the next 5 years: Strategic Development Plan for 2024-2028. 2024. URL: <https://nipo.gov.ua/en/strategic-development-plan-2024-2028/> (дата звернення 08.12.2024)

68. David Cain. Navigating International IP Strategies for Global Expansion: Securing Innovation Across Borders. 2024. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/navigating-international-ip-strategies-global-expansion-david-cain-r3tfc> (дата звернення 08.12.2024)
69. Coca-Cola's Formula Is at the World of Coca-Cola. URL: <https://www.coca-colacompany.com/about-us/history/coca-cola-formula-is-at-the-world-of-coca-cola>? (дата звернення 13.12.2024)
70. Samuel Shen, Norihiko Shirouzu. Tesla resolves trademark dispute in China. 2014. URL: <https://www.reuters.com/article/tesla-motors-china/tesla-resolves-trademark-dispute-in-china-idINL4N0QC08620140806/> (дата звернення 13.12.2024)
71. Why is India the Centre of Global IT Services? 2024. URL: <https://www.ateamsoftsolutions.com/why-is-india-the-centre-of-global-it-services/> (дата звернення 13.12.2024)
72. Intellectual Property Strategy. URL: <https://www.evalueserve.com/intellectual-property-strategy/> (дата звернення 16.12.2024)
73. Global revenue of Apple from 2004 to 2024. 2024. URL: <https://www.statista.com/statistics/265125/total-net-sales-of-apple-since-2004/> (дата звернення 16.12.2024)
74. Apple's Global Strategy: Simplicity, Innovation, and Adaptability. 2024. URL: <https://www.accelingo.com/apples-global-strategy/> (дата звернення 16.12.2024)
75. Bao Tran. The Impact of Apple's Patents on Intellectual Property Law. 2025. URL: <https://patentpc.com/blog/the-impact-of-apples-patents-on-intellectual-property-law> (дата звернення 14.11.2024)
76. Apple Inc.'s Intellectual Property Strategy: Implications and Challenges. 2023. URL: <https://www.sonisvision.in/blogs/apple-inc.s-intellectual-property-strategy-implications-and-challenges> (дата звернення 12.12.2024)

77. Apple Patents – Insights & Stats (Updated 2023). 2024. URL: <https://insights.greyb.com/apple-patents/> (дата звернення 12.12.2025)
78. Apple Inc.'s Intellectual Property Strategy: Implications and Challenges. 2023. URL: <https://www.sonisvision.in/blogs/apple-inc.s-intellectual-property-strategy-implications-and-challenges> (дата звернення 12.12.2024)
79. What are the top features of a good IP management system? 2019. URL: <https://www.dennemeyer.com/ip-blog/news/what-are-the-top-features-of-a-good-ip-management-system/> (дата звернення 14.01.2025)
80. Exploring Intellectual Property at Apple: A Study of Strategy and Patterns. 2018. URL: <https://www.ktmine.com/exploring-intellectual-property-at-apple-a-study-of-strategy-and-patterns/> (дата звернення 14.01.2025)
81. Apple Inc. Intellectual Property Strategy. 2023. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/apple-inc-intellectual-property-strategy-sonisvision-c4cwc> (дата звернення 14.01.2025)
82. Apple's Patents. 2025. URL: <https://patentpc.com/blog/the-impact-of-apples-patents-on-intellectual-property-law> (дата звернення 12.12.2024)
83. How much IP is present in an Iphone? 2024. URL: <https://jpassociates.co.in/how-much-ip-is-present-in-an-iphone/> (дата звернення 12.12.2024)
84. Олена Орлюк. Проєкт EU4IP стане практичним інструментом підтримки малого і середнього бізнесу, підприємств, креаторів та інноваторів. 2024. URL: <https://nipo.gov.ua/proiekt-eu4ip/> (дата звернення 12.12.2024)
85. Річний звіт НОІВ 2023. 2024. URL: https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Annual_Report-2023-web3.pdf (дата звернення 17.12.2024)
86. Інтелектуальна власність у цифрах: головні тенденції за рік. 2024. URL: <https://nipo.gov.ua/ip-u-tsyfrakh-2023/> (дата звернення 17.12.2024)

87. Діалог з права інтелектуальної власності 2024: Україна поінформувала Єврокомісію про основні здобутки ІР сфери. 2024. URL: <https://nipo.gov.ua/ipr-dialoh-ua-eu/> (дата звернення 17.12.2024)

88. СТРАТЕГІЯ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ ДО 2030 РОКУ. 2024-2025pp. URL: https://winwin.gov.ua/assets/files/WINWIN_%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf?v=1 (дата звернення 17.12.2024)

89. І.І.Чуницька, О.С. Бондарук. СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ. ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО. Випуск # 52 / 2023. 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2571/2489/> (дата звернення 17.12.2024)

90. Уряд затвердив Стратегію цифрового розвитку інноваційної діяльності України (WINWIN) до 2030 року. 2025. URL: https://biz.ligazakon.net/news/233397_uryad-zatverdivstrategyu-tsifrovogo-rozvitku-nnovatsyno-dyialnost-ukrani-winwin-do-2030-roku (дата звернення 17.12.2024)

91. Проєкт EU4IP стане практичним інструментом підтримки малого і середнього бізнесу, підприємств, креаторів та інноваторів, – Олена Орлюк. 2024. URL: <https://nipo.gov.ua/proiekt-eu4ip/> (дата звернення 19.12.2024)

92. IP LET FORUM 2024: як Україна інтегрується до ЄС у сфері інтелектуальної власності. 2024. URL: <https://nipo.gov.ua/ip-let-forum-2024-s1/> (дата звернення 19.12.2024)

93. WINWIN: Україна затвердила Стратегію цифрового розвитку інновацій до 2030 року. 2025. URL: <https://mon.gov.ua/news/winwin-ukraina-zatverdyla-stratehiiu-tsyfrovoho-rozvytku-innovatsii-do-2030-roku> (дата звернення 19.12.2024)

94. Nicole Fallon. What Is Benchmarking in Business? 2023. URL: <https://www.businessnewsdaily.com/15960-benchmarking-benefits-small-business.html> (дата звернення 19.12.2024)
95. Why IP Benchmarking is Important? URL: <https://www.greyb.com/blog/why-ip-benchmarking-is-important/> (дата звернення 18.01.2025)
96. Importance of IP. URL: <https://www.greyb.com/blog/why-ip-benchmarking-is-important/> (дата звернення 18.01.2024)
97. IP benchmarking and benchmarking Unlocking Business Success: The Power of IP Benchmarking. 2024. URL: <https://fastercapital.com/content/IP-benchmarking-and-benchmarking-Unlocking-Business-Success--The-Power-of-IP-Benchmarking.html> (дата звернення 18.01.2025)
98. Top 10 Intellectual Property Challenges To Prepare For in 2025. 2024. URL: <https://inspireip.com/top-10-intellectual-property-challenges/> (дата звернення 19.01.2025)
99. Lavrenenko V., Kyrylenko V., Tereshchenko Y. Challenges of intellectual property protection in Ukraine. Стратегія економічного розвитку України. 2021. № 48 (2021). С. 23-33. URL: https://www.researchgate.net/publication/354817565_CHALLENGES_OF_INTELLECTUAL_PROPERTY_PROTECTION_IN_UKRAINE (дата звернення 19.01.2025)
100. Intellectual Property Challenges in the Digital Age. 2024. URL: <https://www.globalipconvention.com/blog/intellectual-property-challenges-in-the-digital-age> (дата звернення 19.01.2025)
101. Інтелектуальна власність у 2025 році: перспективи та виклики для бізнесу. 2024. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/EA018148?q=> (дата звернення 19.01.2025)

102. Олена Орлюк. IPF-2024: Реалізація стратегічного бачення розвитку ІР сфери України – це спільне глобальне завдання. 2024. URL: <https://nipo.gov.ua/ipf-2024-olena-orliuk/> (дата звернення 03.02.2025)

103. David Cain. The Role of IP in Competitive Strategy: Beyond Protection to Market Positioning. 2024. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/role-ip-competitive-strategy-beyond-protection-market-david-cain-buygc/> (дата звернення 03.02.2025)

104. United States Patent and Trademark Office. URL: <https://www.uspto.gov/> (дата звернення 03.02.2025)

105. European Union Intellectual Property Office. URL: <https://euipo.europa.eu/> (дата звернення 03.02.2025)

106. Intellectual Property Office of Singapore. URL: <https://www.ipos.gov.sg/> (дата звернення 03.02.2025)

107. Legal Developments and Regulatory Updates from Baker McKenzie's global offices. URL: <https://insightplus.bakermckenzie.com/bm/Home> (дата звернення 02.02.2025)

108. Intellectual Property (IP) Services Market Size (2024 – 2030). URL: <https://virtuemarketresearch.com/report/intellectual-property-services-market> (дата звернення 07.02.2025)

109. Васильєв О. В. Інтелектуальна власність: визначення, структура та роль у сучасних економічних умовах. Економіка і суспільство. 2016. Вип. 6. 53– 57с.

110. 2. Дюндін В. Д. Інтелектуальна власність як головна складова інтелектуального потенціалу. Ефективна економіка. 2014. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3021> (дата звернення: 07.02.2025).

111. 3. Поляков С. Ю., Куртов А. І., Нікітюк О. Б., Зміївський Г. А. Деякі аспекти та принципи управління інтелектуальною власністю в Україні. Вісник НТУ «ХПІ». 2010. № 60. С. 72–83.

112. Intellectual Property: What do the statistics indicate? URL: <https://crigroup.com/intellectual-property-what-do-the-statistics-indicate/> (дата звернення: 07.02.2025).

113. Показники розслідування та розгляду ІР справ вийшли на рівень до повномасштабного вторгнення, — звіт Центру спостереження ІР. 2024.

URL: <https://nipo.gov.ua/ipr-zvit-lypen2024/> (дата звернення: 07.02.2025).